

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 36

Scranton, Pa., Kovo (March) mėn. 1913 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 No. Main Ave., Scranton, Pa.

Karalius Steponas Batory.

❖ Dievas ir Teisybe. ❖

L. K. WASHBURN.

Žmonės žino, kad jų prabočius apgaudinėjo religijos mokytojai. Rodos, jie nesusipranta, kad juos pačius apgaudinėja vėl-gi religijos mokytojai.

Lengviaus yra tikėti negu mintyti; lengviaus yra būti išganomu kieno kito negu pačiam save išganyti.

Reikia pastangų suradimui teisybės, tačiauis jieškojimas nesiliauja, ir tame jieškujime kelią skina garbingasai mokslas.

Netolimoje praeitėje viešpatavo beveik viena religija. Kuningas buvo viešpataujančiąja ypata. Jis tikrino, kad tai, ką jis mokina, yra teisybė ir kad už jo žodžių stovi pats dievas.

Pažvelgkime į keletą dalykų, kuriuos jis mokino. Bene ištabiliausiu iš visų kuningo mokymų buvo butybė velnio. Toji tamsoka ypata skaitoma buvo vyriausiu nedraugu žmogiškos veislės. Jo buta visur. Kada kuningas kalbėjo apie tojo nelabystas, noroms-nenoroms velniukštis stovėjo po sakykla ir klausėsi kuningo pamokslų. Kas blogo atsitiko, viskas priskaitoma buvo velniukščiui. Ar karvė užtruko, ar kiaulė pastipo nakčia, tai vis buvo darbas velnio. Jeigu kudikis umai apsirgo, tai ir velnias užnešė ligą. Vienok, nors smailakulnis dažnai buvo matomas, pagauti jis nepasisekė. Jo pėdsakai yra likę kietoje uoloje, bet tai ir viskas, ką jis paliko nuo savo apsilankymų ant žemės.

Šiadien nebėra velnio. Kodėl? Bukime teisūs! Kodėl nebėra? Aš pasakysiu. *Todėl, kad niekas nebetiki į velnius.*

Kuningai taip pat daug kalbėdavę apie raganas. Netik ant žemės jų daug budavo, bet ir oras buvo jų pilnas. Jas matydavo po visokiais pavidalais. Kuningai ir teistojai, susidėję, valė žemę nuo jų ir, žinoma, milijonai nekaltų žmonių tapo nugalabyti.

Šiadien nebeliko raganų. Kodėl? Bukime teisūs! Kodėl-gi šiadien nebėra raganų? *Todėl, kad niekas į raganas nebetiki.*

Na-gi, niekadoms nebuvo velnio; ir niekadoms nebuvo raganų.

Teisybė pamokė, kad negalima tikėti į tolygius dalykus: beje, mokslas paliuosavo nuo baimės to, ko nėra.

Ar mes galime atsitokti, kad buvo laikai, kuomet neįtikėjimas į velnią skaitėsi piktadarysta? Kas sakė velnio nėsant, tas neišpažino dieviškąjį prasidėjimą krikščionybės. Kadangi velnio daugiaus nėra, tai ir jo buveinė lieka ne apgyventa; pragaras—pekla—esti ant randos. O vis-gi kuningai svieta tamsino ir gyvenimą bjaurino svajonėmis per šimtus metų, skelbdami savo begėdišką religija.

Kas gi yra religija? Sulyg manęs, tai tikėjimas į tai, ko nėra, arba į tai, ko nėra galima atrodyti esant. Pamintyk valandėlę, kad niekas, ką religija mokina ir kuomi ji gyvuoja, nėra atrodama! Buitis religijoje tai

nėra buitimi moksle. Ana priguli įtikėjimui, o šitoji žinojimui. Mes nereikalaujame tikėti į tai, ką žinome. Nereikia mums tikėti į tai, ką matome. Ir kaip būtų kvaila klausies: ar tiki į saulės šviesą? ar tiki į gėles? ar tiki į jūrę?

Nėra netikinčio į dienos šviesą; nėra netikinčio į grožybę rožės ar kiltumą jurės. Negali būti netikėjimo į tai kas aišku pajautoms. Abejonė tyli akyvaizdoje atrodymų. Ir kada mus kviečia tikėti į šventąją dvasę, mes sakome: "parodyk mums tą mergiotę". Kada mus kviečia tikėti į angelus, mes atsiliepiame: "tikėsime, kada bent vieną pamatysime". O kada mus klausia, ar tikime į dievą, mes atsakome klausdami: "ką išmanai dievu esant?"

Ir reikia žinoti, kad visų vyrų ir moterų ant žemės tikėjimas į dievą nėra atrodymu, juog dievas yra. Tai tik atrodo, kad toks įtikėjimas yra. Juk sykį buvo galingas dievas, gerbiamas ir garbinamas labai apšviestos tautos. Jį vadino amžinu dievu. O kur tas dievas dabar pasidėjo? Kur dingo Jupiteris? Atsakysi: "jis mirė". Kada gi jis pasimirė? Atsakysi: "tada, kada jo paskutinis garbintojas numirė". Jupiteris buvo gyvas, iki gyveno Romėnai, kurie į jį tikėjo. Visi kiti senovės dievai turėjo tokį-pat gyvenimą ir tokį-pat likimą. Žmogaus mintyje jie gyveno ir krutėjo ir savo butybę turėjo.

Tačiau, kas nors pasakys: Jupiteris buvo netikras dievas, tai buvo dievas stabmeldystės, dievas pagonų. Jis taip buvo tikras Romėnams kaip Allah yra Muhamedonams ar dangiškasai tėvas krikščionims. Juk kiekvienas žmogus sako: mano dievas tai vieninteliai tikras dievas.

Tad gi įsitėmilykime: Jupiteris tebuvo tik mintyse savo garbintojų; Allah teesti tik mintyse savų garbintojų, ir dievas teesti tik mintise savų garbintojų; beje—nėra Jupiterio, nėra Allaho, nėra dievo kitur, kaip tik mintyse įtikinčiųjų į juos.

Dievas yra butimi religijos, bet ne butimi mokslo, o religija yra tik įtikėjimu.

Mes gyvename gadynėje, kada reikia tik aiškių žodžių išreiškimui buities, pasakymui teisybės. Mums nubodo apsigaudinėti ir apgautais buti, nebekenčiame melo religijos mokintojų, kuningų ir pastorių. Kiekvienas gali pasakyti, ką žinaš apie dievą ir pomirtinę butį vienu žodžiu, ir jeigu tik galima būtų liaudies galvosna įkalti, kad kuningai ir pastoriai nežino daugiaus apie tuos dalykus kaip kas kitas, atsirastų proga svietai atsikratyti nuo bažnytinių parazitų ir kiekvienas taptų vadu savo sielos, kaip iš tikrųjų ir prideria.

Per daug guodujame ir gerbiame religiškus dalykus. Aš nusiimu kepurę prieš savystovų žmogų, bet ne prieš kuningą; prieš fabriką, bet ne prieš bažnyčią; prieš statuvą grožybės, bet ne prieš bridkias ir pasibiaurėtinas kartuves ar kryžius.

Man nereikia šventesnio aukuro kaip židiny, nė šventesnio trobėsio kaip namas, pašventintas meile vyro dėl moters ir moters dėl vyro, o abiejų dėl vaikučių. Man joks žodis nėra saldesnis kaip ans, kurs džiugina žmogaus širdį; joks darbas nėra kiltėnis už aną, kurs nuima triuso našta nuo skaudamos nugaros ir pailsusių galunių. Jeigu aš turėčiau galę, aš nuo žemės nušluočiau viską, kas apiplėšia žmogų vardan dievo, ir aš taip pasaldinčiau ir patenkinčiau žmogišką tarnystą, kad iš dievtarnystės tik juokai būtų. Jeigu galime apsaugoti nuo badmyrio tėvus ir motynas ir kudikius, kas man rupi, kad visi dievai dings, jų kuningai vaikščios nudrįskę.

Aš pasakau, kad didis klyksmas kyla nuo žemės ne dėl atleidimo mūsų nuodėmių, tai ne meldimas dieviškos pagalbos; bet tai yra šauksmas suskaudusios žmogaus širdies, kuri amžių anžiais kentėjo neteisingumą nuo turtuolių ir galinčių. Ir aš norėčiau, kad tą šauksmą girdėtų svietas ir kad ant jo dangus atsilieptų.

Veltui žmogus savo veikalą perstatinėjo bažnyčiai. Dievas negirdi maldos varguolių. Daugiau yra purvinos religijos ant žemės, negu purvinių piningų. Jeigu teisybė galėtų prabilti nuo altorių mūsų žemės, parapijonys sukiltų ir išguitų kuningus guduman nakties, kur jie paslėpti galėtų savo veidmainiškas galvas.

Klapatas yra tame, kad bažnyčia neturi to, ko svietui reikia. Galybė, kuri nulemia žmonių likimą, tai galybė, kuri kontroliuoja žmogaus triusą. Kuningai žmonėms skelbia laimingumą kitame sviete, o žmonės reikalauja geresnio likimo šitame sviete.

Religija negali žmonėms duoti duonos; negali jiems duoti drapanų; negali apmokėti nė gydytojui nė laidotojui. Ji tik gelbsti žmonėms, kada jie bus numirę; bet žmonėms reikalinga pagalba, kuomet jie gyvi yra, beje jiems reikia tiesų žmogaus, reikia tiesų moters. Darbininkas šiandien negyvena keturesdešimt metų; ne, jis merdi keturesdešimt metų, jis keturesdešimt metų badmiriauja! jis keturesdešimt metų alsina kuno jėgas ir varvina prakaitą ir kraują labai kitų, ir jo likimas neatsimainys, iki jis nepakils viršun religiškios baimės ir netaps nepriklusmingu nuo savo bažnytinių spaudėjų.

Nereikia daug žinoti, kad buti religingu, dievotu. Kuningai labiausiai giria nežinią ir paklusnumą, ir pas juos gerai žmonėmis, bei geromis moterimis yra tie avigalviai, kurie težino kelią į bažnyčią ir į kapines.

Aš ne esmi religingas; man geriau patinka buti teisiu. Prisipažįstu, kad nežinau, ką dievas yra padaręs. Aš tik žinau, ką kiti sakę yra, buk jis padaręs. Aš nekaltinu dievą už viską, ką jam Genezies rašytojas prikiša. Pereitų gadynių kuningai yra mums pasakę, ką dievas padarė praeityje, o kuningai mūsų laikų pasako, ką jis padarys ateityje. O aš netikiu nė tiems nė aniems, nes aš joks žmogus nežino, ar dievas ką gali padaryti ar ne.

Kada žmogus šneka apie dievą šiandien, mums prisi-

mena dievysta, pažįstama civilizuotoms tautoms, kurios literatiška buveinė — tai kninga, kuri praminta tapo šv. biblija. Už šitą dievą mes kalti esame Izraelitams. Jie susitvėrė jį sulyg savo paveikslo. Jeigu viešpats dievas Senojo Įstatymo turėjo butybę, tai priderėtų kožnam doram žmogui ir žmonai palaidoti jį kuom veikiausiai. Tas dievas andai lošė didelę rolę žemės dramoje, bet jis nuo scenos prasišalino jau daug, daug metų atgalios. Dievas, pradžioje savo karjeros, dirbo darbą. Jis sutvėrė vieną saulę, vieną mėnulį, ir tulas žvaigždes, ir potam jis sutvėrė žmogų ir moterį. Negerovė tuojau prasidėjo, vos tik suspėjo užbaigti moterį. Pirmoji bažnytinė mokykla tapo įsteigta Eđeno darže, rojuje. Dievas tikėjo tik į du dalykus: nežinią ir paklusnumą, ir tad jis įsteigė savo bažnytinę mokyklą mokinti savo tikėjimą. Bet jis apsigavo su moterimi. Mat, dievas pasodinęs tik vieną žinijos medelį savame darže. Iš to matyt, kad jam rodės bereikalingu, idant žmogus daug žinotų. Pilname nežinės darže tik vienas žinijos medelis! Ir dar jis turėjo meluoti apie jį! Jis pasakė vyrui ir moterei, kad jeigu jie ką nors sužinos, jie tikrai numirs. Žinija buvo mirtina religijai nuo pat pradžios. Dievas tai žinojo, ir jis melavo, kad išgelbėjus religiją, bet nepasisekė. Laisvamanis susitiko moterį tulą dieną ir pasakė jai, kad dievas ją buvo apgavęs. Jėva atrado, kad dievas buvo pamalavęs ir kad laisvamanis kalbėjo teisybę. Ir taip visuo met potam buvę. Laisvamanis sako svietui teisybę, o kuningas meluoja, kad išgelbėjus anuodu dangaus dvy-nuku — Nežinią ir Paklusnumą.

Skaitome, kad viešpats dievas nubaudė vyrą, moterį ir jų draugą dėlei netikėjimo. Štai kur bažnyčia gauna sau atspirtį persekiojimui netikybės.

Pirmas smarkus ginčas tarp žmonių įvyko dėl religijos. Kainas buvo ukininku, o Abelis skerdžiumi. Kainas atnešė žalisų viešpačiui kaip savo pirmuonį, o Abelis atgabeno aviną. Viešpats priėmė Abelio auką, o atmetė Kaino. Broliai susivaidijo dėlei viešpaties pasirinkimo ir Kainas užmušė Abelį. Kainas tapo išvytas kaipo išguitinis ir valkata ant žemės. Kur tik jis neėjo, jo naupleidė baimė, kad kas nors jo nerastų ir neužmuštų.

Na-gi, Kainas yra tipu visų religiškų baimių. Juk nebuvo gyvo žmogaus užmušti Kainą. Nebuvo ko bijotiesi. Vyrai ir moters šiandien neturi ko bijotiesi dievo. Nėra nė priežasties jo bijoties. Jis niekad nepažeidė žmogaus. Aš atiduočiau viską, ką kitais metais uždirbsiu, tam, kas atrodys, kad dievas kada nors paskriaudė vyrą, moterį ar kudikį, kada nors užgavo ar nubaudė bent vieną ypata ant šitos žemės. Žinau, kad biblija sako, juog dievas užgavo Uzzah'ą, už tai kad jis stvėrėsi už arkos, kurioje dievas važiavo, ir kad Uzzah numirė pas arką. Žmogus gali bažnyčią spardyti šiandien, iki jo čebatai nuplyš, o joks dievas nemuš jo už tai.

Tik, kada aš šneku žmonėms nesibijoti dievo, aš noriu jiems pasakyti, kad apsisergėtų nuo žmonių, kurie sakos šneką ir darą ažuot dievo. *Tų žmonių* reikia bijoties. Jie dirba dėlei savų siekinių, ir nieko nesirūpina apie liaudį, jei bent kiek gali panaudoti ją savo bažnytinei ambicijai ir godumui. Jeigu koks žmogus šneka, kad kalbąs su dievo įgaliojimu, tokį reikia suminti kaipo apgaviką.

Aš nematau didelio skirtumo tarp senovės Izraelito, nešiojančio savo dievą skrynioje, ir tarp šios dienos krikščionio, nešiojančio savo dievą tikėjimo išpažintyje (credo). Kaip skrynioje nieko nebuvo, taip nieko nėra nė tikėjimo išpažintyje. Siekiu Izraelito buvo apgauti liaudį, ir krikščionies siekis yra toks pat. Dievas yra buvęs, ir šiandien yra vienintėliu išsiteisiniu kuningų. Pareikalauk, kad Žydai atidarytų savo skrynę; pareikalauk, kad krikščionis išaiškintų savo tikėjimą, ir žaislas pasibaigia. Nė vienas negali parodyti savo dievą.

Aš sakau Izraelito dievui: aš nepriimu tavo prisakymų. Kada sakai: "neturėsi kitų dievų prieš mane", aš atsakau: kas man darbo su tavim? Netikęs esi, kad su tavim sėbrautūsi doras žmogus. Esi labai žvėriškas dievas, kiek žinau, ir dėlei tavo darbų netikiausias piktadarys paraustų nuo gėdos. Turi upą reikalauti nuo vyrų ir moterų dvidešimtojo šimtmečio, kad tavę garbintų. Turi sudeginti savo šventąją knygą ir mirtį ugnyje, kuri ją kurena.

Ir aš sakau dievui krikščionybės — religjos, kuri pasmerkia teisų žmogų, o išgano veidmainį, — man tavęs nereikia, nereikia dievo, kurs Joną Kalviną siunčia dangun, o Tamą Paine pragaran. Tu esi dievas kuningų, bet ne darbo žmonių.

Jeigu jau reikia turėti dievą, tad turėkime bent viežlyvą. Žvėriškasai dievas Senojo Įstatymo juk gėdą daro net thėologams. Sakyti, kad toji Izraelitų dievytė tinkama garbinti mūsų gadynėje, tai viestiek ką ižeisti išmintį. Tas dievas niekad neišdrįso parodyti savo veidą žmogui, ir tai, ką jis svietui paskelbė, ne pelno guodonės ar garbės. Jau laikas atėjo tokį dievą išstumti iš visatos ir jo daugiau neberegėti. Jo praeitę reikia palaidoti ir jo vardą žemėsna įkasti. Mes nebegalime jo kęsti po savo panosia. Ir dievas orthodoxų tegul su juomi drauge prasmenga.

Milijonai atjaučia, ką pasakė ana talentinga moteris — Ella Wheeler Wilcox: "Tiek daug dievų, tiek daug tikėjimų, tiek daug iškrypusių takų-takelių; — o šitam liudnam svietui tereikia mokėti tik meiliu būti".

Ne dievo, ne Kristaus, ne Jėzaus, ne dangaus vyrai ir moters išalkę yra, bet meilumo; žmogiško meilumo; rankos meilės; žodžio apvertinimo; dovanos širdies širdžiai; ašaros sympatijos; darbo labdarystos, ir teisingumo tarp žmogaus ir žmogaus, — tai vis paraudonins veidą kaip rožę ir pripildys namus kvapsniu

džiaugsmo. Norėčiau ką tokį pasakyti vyrams ir moterims, kas pertikintų, kad joks dievas jų neskriaus; kad galybei, kuri judina ir žadina visatą, nerupi, ar jie eina ant mišų ar ant pamaldų ar žuvautų nedėldieniais. Priešinga šneka, tai tik kuningų melas.

Aš pailsau besiklausydamas, kokius žvėriškus darbus dievas darys. Jeigu dievas pasiūs žmogų pragaran, kaip kuningai tikrina, už jo teisumą ir kabėjimą prie savo nuožvalgų, tegul jis taip bjauriai elgiasi, bet taip nereikalauja žmonės daryti. Jeigu dievas turi pragarą, tegul jis sau jį turi, bet žmonės neturi bausti savo sąbrolius dėlei skirtumo religišku pažvalgų. Tegul žmonės esti teisingi, nors dievas yra žvėriškas ir nožmus. Laikas žmonėms gintiesi nuo pamokymų orthodoxų krikščionybės. Man negalvoj, koks nedorėlis aš esmi, o dievas yra daug didesnis nelabėlis, sulyg mano nuovokos, kas yra laba ir nedora. Žmogus nesiprašė, kad jį padarytų. Dievas padarė jį nesiklausęs jo, ir padarė jį tokiu, koku yra. Jeigu žmonės sutverti taip, kad jiems lemta kentėti čion ir po mirties, tad jų sutvertojas tukstanteriopai blogesnis už savo tvarinius.

Leiskime, kad dievą reikėtų nubauti, kai *jis* užsielpno, ar jo pragaras būtų užtektinai blogas jam? Prisimink milijonus žmonių, kuriuos jis pasiuntė ant žemės gyventi varge ir nedatekliuje, kentėti ligas ir sopulius, mirti neišpasakomoje agonijoje! Pamanyk, kokia tai piktadarysta, ir pasakyk, ar amžinas kalėjimas būtų užtektina bauda už jo prasikaltimą žmonijai! Nekaltas žmogus kentėjęs yra dėlei nedoro ir žvėriško dievo, jeigu orthodoxija yra tikru pamokymu. Ant nelaimės bažnyčia sustojo ant orthodoxiškos krikščionybės, nenūžengia toliau anų 39 artikulų; nepameta mirusiojo dievo Senojo Įstatymo ir mirusiojo Kristaus Naujojo Įstatymo.

Ar ne laikas turėti gryną maistą smagenims lyginai kaip kunui? Jeib koks senas prietas, jeib koks senoviškas melas, kemšamas esti mintysna, ir pakol jis vadinasi šventu ar religišku, toks darbas nėra draudžiamas. Minties sveikata reikia taupyti kaip kad taupoma esti kuno sveikata. Aš neįtikiu, kad valstija privalo būti policimonu proto, bet aš įtikiu, kad dauguma mūsų religišku dogmų turi palaidotos tapti dėl labo sveikumo minties ir doros. Mintis reikia apginti nuo kuningų ir joks religijos mokymas neturi būti leistas mokyklose mūsų šalies.

Dalykas yra tame, kad žmogiškuose reikaluose reikia ne daugiau religijos, bet mažiau. Ne dievo daugiau polytikos reikaluose, bet mažiau. Kada dievas valdė svietą, svietas buvo tamsus tukstantmečiais, būtų tamsesnis beėsas šiandien, jeigu žmonės savo degančiais žodžiais nebutų užkurę liepsnų, kurios degino jų kunus. Svietui pagriso dievas bevaldymieraudamas. Kur-tik kryžius eina, ten drauge traukia kardas. Aš sakau žmonijai; kur-tik pasimato dievo ranka žmogiškame val-

dyme, nukirsk ją šalin. Taip darydamas, nukirsi ran ka kuningijos, to prakeiksmo visų gadynių.

Linkmė svieta yra priekyn. Pareiga žmogaus yra palikti praitę užpakalyje ir eiti priekyn į naujas mintis, naują įkvėpimą, naujus išradimus, naujus likimus. Nesustokime ant vietos su jokių žmogumi nė su jokių atsiekiu.

Koks bjaurus svietas būtų, jeigu jis būtų sustojęs su Jonu Kalvinu! Koks ištvirkęs svietas būtų, jeigu jis būtų sustojęs su popiežiumi Leonu X! Koks skederlis svietas būtų, jeigu jis būtų sustojęs su Cotton Mather! Koks tamsus, liudnas svietas būtų, jeigu jis būtų sustojęs su Jonathanu Edwardu! Koks pasiutęs svietas būtų, jeigu jis būtų sustojęs su Dowie ar Sandfordu! Mes netrokštame, kad svietas sustotų su kuomi nors, bet tegul jis eina priekyn ir tampa šviesesnis, geresnis, meilesnis ir laimingesnis su kiekviena nauja gentkarke. Tegul joks žmogus nemėgina svieta stabdyti. Šimtams metų tolynžanga svieta buvo sustabdyta vardan dievo, o laisvas žmogus nė dievų nesibijo. Žmogaus gerovė, žmogaus laimė tegali rupėti žmonijai, ir nė joks dievas neturi užstoti kelią jos atsiekimui. Žmogus turi turėti tiesą ant savo rankų ir ant to, ką jos padirba; tiesą ant savo smagenių ir ant jų laisvaus vartojimo; tiesą sunaudoti gerų geriausiaisiai savo talentą, savo žinią, savo gyvastį. Joks žmogus nereikalauja klausyti kito žmogaus. Laisvė antdeda ant vyrų ir moterių augščiausią pareigą, kilčiausią pasielgimą. Ko aš prašau pats, tai duodu kitiems. Ką aš padirbu, noriu, kad pasidalytų visas svietas. Didėsės pergalės ateityje bus pergalėmis žinijos ant nežinės, mokslo ant prietarų, laisvės ant autoritatės, teisybės ant pasakų, buitės ant įtikėjimo, dorybės ant religijos ir žmonių ant kuningijos.

Laikas jau yra mesti religiją šalin dėlei teisybės, dėlei tiesos, dėlei gerovės, dėlei to viso, kas padaugins laimingumą žmonių ant žemės.

Aš perskaičiau visus kningas, kokias kuomet-nors dievas parašė. Aš mačiau dievą, kaip jis apsireiškė žmonėms. Aš girdėjau kiekvieną žodį, kokį-tik dievas ištarė žmogiškoje kalboje. Aš sekiojau paskui dievą, kur jis tik vaikščiojo ant žemės. Aš klausiau visų prisakymų, kokius kuomet-nors dievas davė žmonėms, — ir aš ne daugiau žinau ir išmanau, tai vis padaręs, ir ne esmi geresniu patapęs.

Kiekvienas žmogus gali pasakyti tą pat, ka aš pasakiau.

Vis daugiau ir daugiau svietas nori klausyties žmonių manančių ir žmonių žinančių. Kas atkartoja tikėjimus mirusių žmonių, neturi nieko maujo pasakyti žmonijai.

Žinią, kurią visata praneša gyviems, svietas lukuriuoja išgirst, beje žodį teisos minties, tikros širdies, didės ir kiltos dušios, kuri gali užjausti kovojančiai ir kentančiai žmonijai.

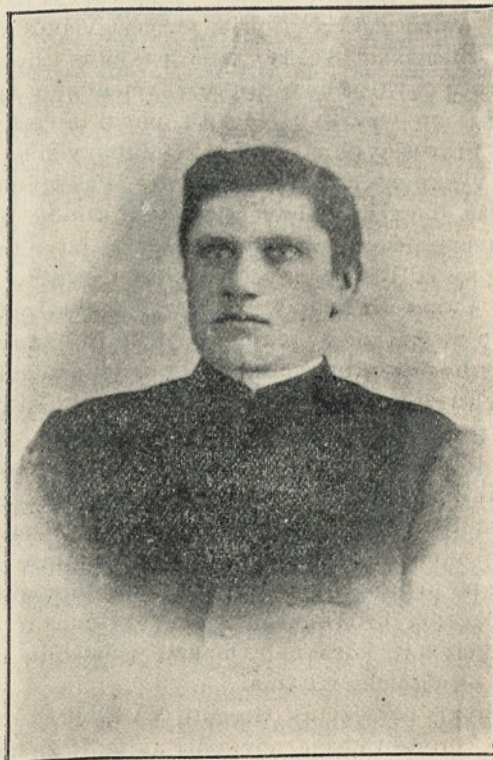
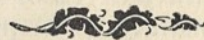
BE LAIMUŽĖS.

Lengvučiukas, kai vėjalis,
Mano laimę palingavo,
Juodučiukas it velnelis,
Mano širdį pasigavo.
Nei pagauti,
Nei atimti.

Reiks po svieta kluikinėti,
Nors ir netekau širdužės;
Reiks po rusius kasinėti,
Nors nerasiu ten dalužės.

Vai be laimės,
Be širdelės,
Kur pasaulin pasidėsiu?...
Kur berasiu aš širdužę?
Šviesią dieną beminėsiu,
Kuomet pražudžiau laimužę...
Nei surasti,
Nei iškasti.

J. Tėnas.

Kn. J. Šnapštis "Margalis".

Caro Nikolajaus I Gadyne.

V

(Žiur. „L. M.“ N34).

PATRIJOTŲ dēmokratų darbą Lietuvoje ir Baltarusijoje lengvino smarkus suerzinimas liaudies dėl religišku persekiojimų. Balandyje 1828 m. caras įsteigė graikiškai unitišką kolegiją Peterburge, po pirmasėdyta Juozafato Bulgako, su vilčia patraukti unitus prie stačiatikystos. 1832 metais tapo apskelbtas organiškai statutas, kurs uždraudžia klerui tiesioginį susinešimą su Roma, naikina kuningijos įtekme ant mokyklų ir stabdo propagandą maišytose moterystėse. Juozas Siemaška tapo paskirtas unitų vyskupu Gartino valdyboje Žuroviečių miestelyje, kur buvo konsistorija ir graiko-unitiška seminarija; tas savo veikimuose susinešinėjo su Gartino gubernatorium, Muravjevu (1831—35 m.), ir abudu drauge, ypač administratyviškais įrankiais unitų cerkvėse atnaujino ikonostazus (altorius su taip vad. caro vartais ir abrozais), įvesdino pravoslavišką liturgiją, taip juog sename klioštoriuje Koložoje, 1833 ir 1834 m., pamalnos jau laikomos buvo sulig pravoslavų įmonio, su diakonu iš maskolių soboro. Mat, rupėjo liaudį pripratinti unitų cerkvėse prie pravoslaviškos dievmaldystės. Siemaška 1833 m. tapo pakeltas į lietuviškąjį metropolitą ir valymas unitų bažnyčios nuo latyniškų priemaišų ėjo smarkyn. Unitų popai buvo kviečiami priimti pravoslaviją. Mikas Holubovyčius, vėliaus Minsko vyskupas, tam priešgynavo. Priešgynas kunigus išvežė, o maištą keliančiąjį liaudį ramdė plėgomis. Prisirišimas prie persekiojamų įmonių buvo taip didelis, juog seniai ir moters velyjo mirti apgynime savo tikybos. Caras Nikolajus, papirkęs tokius pat nelabėlius kaip Siemaška, vyskupas Polocko ir Lietuvos, o išveždinęs Rosijos gilumon labiaus priešgynuojančius kunigus, kitus-gi pribaidęs, liepė unitų kunigijai prašyties jo, kad priimtų į caro cerkvę, ir štai Polocke 12/24 d. vasario 1839 m. graiko-unitiški vyskupai apskelbė aktą, išreikšdami pagatovumą sugrižti į pravoslaviją, ir unitų liaudis, andai atplėšta nuo savo “tikros tėvynės Rosijos” tapo jon atgal įkunyta. Du ir pusė milijonų unitų tapo prijungti prie pravoslavijos bėgyje kelių metų su pagelba kruvino pliekimo rykštėmis ir nagaikomis policijos ir kazokų. Daugelį valstiečių — vyrų ir moterų — užpliekė mirtinai.

Papykis popiežiaus Gregoro XVI dėlei to viso bus lengviai suprantamas, nors pati unija ir gi ne kitokiu budu buvo 1596 m. jezuitų Lietuvoje įvykdinta. Kada caras lankydamsi Italijoje aplankė popiežių, tasai sa-

kos teisybę carui išdrožęs į akis; vienok jis tuomi nieko neatsiekė, ir tik jo įpėdiniui Pijui IX tepasisekė įvykdinti konvenciją tarp kurijos ir Maskolijos, kur sutarta tapo dėlei rinkimo romiškų vyskupų, nors ir čion netapo atšauktas organiškai statutas.

Pravoslavų upą atjautė ir protestonai. Jau prie caro Aleksandro I stačiatikių cerkvė ėmusi buvo atvertinėti evangelikus; laikuose-gi Nikolajaus šv. synodas ėmė to tiesiog reikalauti. Ir caras glamonėjo cėzaropapizmą. Po įtekme cerkvės ir polytikos jau 1828 m. tapo panaikinta bibliškoji draugija (įsteigta 1812), o veikiai potam bazeliškė bei hernhutiškė misijos Kaukaze. Laimėjus unitus Lietuvoje, prasidėjo 1845 m. agrariškai tikybiški knisimai Vidžemyje, kur prižadai žemės dovanojimo patraukė Latvius ir Estus prie rusiškos cerkvės. Tuomet daugelis tukstančių burų perėjo į stačiatikystę. Bet reikia pridurti, kad apgautieji burai veikiai atšalo nuo naujos religijos ir su laiku palinko prie visai kitokios agitacijos, beje socializmo.

Kauno rėdyboje caras Nikolajus, 1832 m., panaikino šitus klioštorius:

- 1) Kaune, Vepriuose, Upminkuose, Skapiškyje — kuningų Dominikonų.
- 2) Kaune ir Žaginiuose — Pranciškonų.
- 3) Kėdainiuose, Kaune, Raseiniuose, Zavierzyje ir ir Pumpėnuose — Karmelitų.
- 4) Pažaisyje — Kamendulų. 5) Padubysyje — Bazilionų.
- 6) Kaune, Telšiuose ir Linkavoje — Bernardinų.
- 7) Pašaltuonyje — Benediktinų. 8) Kaune ir Varniuose — Rokytų.
- 9) Jonavoje — Trinitorių. 10) Raseiniuose, Vilkmergėje ir Panevėzyje — Pijarų.
- 11) Vidžiuose — Lateraniškių Kanauninkų.
- 12) Smalvoje, Kurkliuose, Skėmenuose, Suvieniškyje, Did. Panemunyje ir Kietkuose — Kanauninkų nuo atogailos.

Taip-gi Labaukštuose klioštorius tapo uždarytas ir turtai atimti, o 1833 m. maskolių vyresnybė pavedė pravoslavų popams bažnyčią, klioštorių ir daržus zokoninkų Bazilionų, kuriems savo turtus buvo užrašę katalikai Beinarai ir Golenevskiai.

“Kaune atėmė nuo katalikų Jezuitų bažnyčią, perdirbo ją į maskolių visų didėję cerkvę, Ten pat Kaune, paskui Panevėzyje ir Raseiniuose, Pijarų bažnyčias atėmė ir perdirbo į savo cerkves. Pažaištėje Kamendulų klioštoriuje pastatė savo zokoninkus ir davė Kauno rėdybai savo archijerėjų arba maskolių vyskupą. Vilkmergėje, Ežerunuose, Kėdainiuose ir Jurbarke įsteigė savo cerkves. Turtus Žemaičių vyskupo, Kanauninkų, Vernių seminarijos, visų klebonų, filijų kuningų, altaristų ir klioštorių paglemžęs suteikė vyskupui, o kanauninkams, klioštoriaims, seminarijai ir klebonams mažą algą su kašneliu žemės bepridėjo, bet ir tą patį kašnelį

nuo viršininkų kuningai pirkti turėdavo. O altaris-tams, filijų kuningams ir kamendoriams nieko nepridė-jo. Išnaikino katalikiškas mokyklas: Kalvarijoje, Pa-dubysyje ir Kolainiuose; Kražių mokyklą perkėlė į Kau-ną¹⁾. Įsakė, idant visi žmonės duotų savo vaikus į naujai įsteigtas mokyklas maskoliškas, idant veikias galėtų juos priversti išsižadėti savo tikėjimo. Vos mokslą ka-talikų beleido kapelionams išguldinėti lenkiškai, o ant galo ir tas geras prapuolė, nes kapelionai dabar ir tikė-jimo mokslą turi išguldinėti maskoliškai“²⁾

Kaip didelė buvo konfiskata, galime atsiprotėti iš skaitlinių, kurias padavęs esmi “Apšvietos” No. 5, 18-92 m. Vilniaus diacezijos kunigija turėjo 87.370 vala-kų žemės ir 3.463.970 rublių auksu aplink 1773 m., o Že-maičių diacezijoje drange su Inflantais — 19.784 vala-kų žemės ir 2.157.136 rublių auksu 1842 m., nešnekant nieko apie Seinų ir Varmijos diacezijas. Klioštorių lo-bis — o buvo 507 brolijos Lietuvoje — išnešė iki 37.000 valakų žemės ir 7.000.000 rublių auksu. Tie turtai bu-vo surinkti baudžiamos laikuose nuo žmonių, kurių bu-viui bent niekas užvydėti negalėtų. Ir dabar tas vis-kas atiteko Lietuvos patremėjui, Maskolijai, kuri skai-tant pagal žemiausią tarifą turėjo užgrėbti lobiais ir pi-nigais aplink 171.845,000 rublių! Kada kunigija su-gražins tą pralošą tautos apšvietimui!!

Turtingieji ukininkai, laikuose Aleksandro I, sa-vo vaikus liobėjo vežti į mokslus. Bet dabar priėmi-mas ukininkiškų vaikų į gimnaziją ir augštesnes mok-slavietes tapė uždraustas ciesařišku reskriptu nuo 17 d. kovo 1827 m. Leista buvo ukininkų vaikams pabaigti daugiausiai pavietinę mokyklą! Tuomet tai Lietuviai permainydavo savo lietuviškas pavardes, eidami į gym-nazijas laikuose, kada ukininkai dar ponams prigulėjo, nėra kitaip Lietuviai, kaipo ukininkai, ten nebudavo priimami. Vienok “nuo 1832 m. didžiose mokslinyčio-se maž jų bėliko. Norėdami vienok bent kiek-tiek vai-kus prašviesti, leidžia į maženeses mokslinyčias. Paga-liaus žmonės neturtingi ir samdininkai, negalėdami eiti į mokslus, mokosi knygų raštą dienomis šventomis nuo kits kito; kaipo-gi didesnė dalis artojų Žemaičių, vyriškų ir moteriškų, moka skaityti kningas žemaitiš-kas“ (Valančiauskis). Iki 1832 m. į Varnių seminariją priiminėjo jaunuomenę be klausimo, ar įstojantis kilęs yra iš valsčionių ar šlėktų.

1837 m. vyresnybė pavelijo į kunigiją bestoti tik-tai szlėktai ir tai dar leidžiant Vilniaus general guber-

1) Net “Vil. Viestnik” No. 178, 1893 m., pripažista, kad pirm atidarymo Kauno gubernijos 13 d. liepos 1843 m. čion bu-vo tokios mokslainės: Kražiuose, Kaune, Panevėžyje, Vilkmėr-gėje ir Šauliuose — gimnazijos, o Kėdainiuose — 5-klasinė pa-vietinė mokslainė. Tas pats šaltinis paduoda, kad 1 d. sausio 1843 m. Kražių gimnazijoje buvę 370 mokiniu, kuriu 360 buvę kilę iš bajoru.

2) Valančiauskas, Perspėjimas apie šv. tikėjimą, Vilniuje, 1892 m.

natoriui. Vėliaus vėl tapė pavelyta taip-gi chlopams buti kuningais, bet jeigu — ant to sutiko ponai ir gu-bernatorius. — Žmonės mokė vaikus namie skaityti ant knygos, taip juog diduma Žemaičių, nežiurint į val-džios priespaudą, mokėjo skaityti lietuviškai. Masko-lių vyriausybės naikinanti ranka veikiai pakasavojo daugybę mokslainių klioštorių ir svietiškų Žemaičiuo-se ir Lietuvoje, nors nekuriuose labai daug jaunuome-nės mokėsi, taip ana Kražiuose lyg 1839 m. kas metą apie 500 budavo mokintinių.¹⁾ Ta pati vyriausybė pakasavojo Vilniaus universitatę, apgrobstė muzėjų, pavogė Lietuviškąją Metriką.²⁾ Likusiose mokslainėse užvesdino vieną sistemą ir maskolių kalbą dėl išguly-mo. Katalikų parapijinės mokslainės, nors jos buvo šen ir ten, tačiau nieks apie jas nesirupino. Kartais privatiškos ypotos energiškai rėmė triusą kuningų; ga-na butų paminėti vardus kuningaikščio Irėno Ogin-skio ir grovo Jono Tiškevyčiaus, ordinato Biržių. Toje tai gadynėje Liudvikas iš Pakievės rašė: “nuo seniai į-vedintas paprotys mokinti kaimų vaikus rašyti, skaity-ti ir skaitliuoti užlaikomas yra ir dabar. Tuomet tai

1) Kražių mokslainėje kabėjo abrozaz šv. Ambroziejaus, “garsus gražumu darbo ir vertingumu“, prieš kuri mokintiniai melsdavosi prieš lekcijoms prasidedant. Kada 1840 m. iš Kra-žiu mokslainę perkėlė in Raseinius, tas abrozaz prapuolė ir iki 1889 m. nebuvo žinoma, kur jis yra, kaip štai 23 d. balandžio 1889 m. No. 16 “Slovenskija Izviestija” pagarsino, kad kn. Lu-kaševičius “požertvoval v Istoričeskij Muzej v Peterburge ob-raz sviatoho Amvrosija”, pridėdamas, kad tai yra “eto drago-ciennoje proizvedenije iskusstva...” Tai musu kuningai!

2) “In vietą maskoliu išvežtos, uždarius universitatę, gar-sios senovėje Vilniaus bibliotekos, po Lenkų maištui, ant Muravjevo įsakymo, tapo įrengta čia kita biblioteka, kurioje nors yra gana svarbių senovės knygų ir rank-raščių, visgi jau nėra tokių knygų, kurios buvo masko-lių atimtoje. Dabartinė biblioteka susideda iš knygų ir rankraščių, koki likosi į Vilnių sugabenti iš panai-kintų katalikiškų klioštorių. Iš tų susitvėrė pamatas dabartinės Vilniaus viešos bibliotėkos; toliaus skaitlius knygų pasididino nuo visokių aukų. Bibliotėkoj vienok yra gana svarbių ir lietuviškų raštų: čia Volteris rado pirmutinius kn. Daukšos raštus lietuviškoj kalboj: Pos-tillą ir Pamokslus. Kningas tas perspausdino paskui Peterburge. Yra čia gana svarbių rankraščių apie Lie-tuvos praeitę. Iš privatiškų aukų, bibliotėkai daugiau-siai turbūt suteikė pasimiręs Varšavos universit. prof. Vilnietis Kovalevski, kuris mirdamas visas savo kningas užrašė Vilniaus bibliotekai. Čia yra dabar išviso apie 80.000 tomų knygų. Pereitą mėnesį, paveikslan, bib-liotėka turėjo 1079 skaitytojų, kurie pareikalavo: 1058 knygų ir 498 laikr. maskoliškoj kalboj; 15 knygų ir 76 laikr. prancuziškoj kalboj; 6 kningas ir 12 vokiškų laik-raščių ir 34 knygas lotyniškoj kalboj. Uždraustų knin-gų iš čia paprastiesiems skaitytojams neduoda; iš tokių gal naudotiesi tik mokslinėiai“ (“Lietuva“, No. 47, 1896).

gyvenimo prietikiiai išdirbo typą keliaujančio mokytojo — „daraktoriaus“, kurs iš vieno kaimo keliavo į kitą, mokindamas vaikus. Dar šiądien Suvalkų gubernijoje mokintas Lietuvis giriasi, kad „buvęs ubago plaktas“.—

VI.

Čion rasi bus geriausia vieta pažvelgti taipgi į darbus tų mokytinių Vilniaus universitatės.

Theodoras Narbut pasidrašino plačią Lietuvos istoriją parašyti. Gimė Šiauriose (Szawry) palei Lidą, dvare Norbutų, 1784 m.; mokslan ėjo Vilniaus universitatėje. Potam per kelis metus jis buvo armijoje maskolių ir ėmė dalyvumą anuometinėse karėse. Galiaus su laipsniu inženerijos kapitono sugrįžo į tėviškę ir pasišventė ukei bei mokslui. Mirė Vilniuje 1864 m. Narbutas rinko paminklus lietuvių, pervertė metraščius, kronikas, dokumentus ir sakmes, ir pradėjo rašyti Dzieje narodu litewskiego, kuri veikala leidė Vilniuje nuo 1835 iki 1841 m. tomis, ir pabaigė devintuoju. Ištrauka iš to veikalo potam išėjo Dzieje narodu litewskiego w krótkości zebrane (Wilno 1847). Be to jis išleidė kroniką Bychovco veikale Pomniki do dziejów litewskich (t. 1844) ir Pisma pomniejsze historyczne (t. 1856), kurios taipgi kišasi historijos Lietuvos.

Mikolas Balinskis (1794—1863), mokytinis Vilniaus universitatės jo garsiausioje gadynėje, potam labai buvo veiklus kaip ukėsas (kaipo sekretorius Vilniaus Towarzystwo typograficzne i biblijne, kamisorius kningynų ir spaustuvių karalystėje lenkų, vice-prezes Vilniaus archėologiškos komisijos, honoralis kuratorius gymnazijų Vilniaus). Jaunystėje jau ėmė raštininkauti, kuomet dar prigulėjo prie „Towarzystwo szubrawców“, rašė į Tygodnik Wilenski ir Wiadomości brukowe. Jis parašė: Opisanie statystyczne miasta Wilna (Wilno 1835) ir Historia miasta Wilna (t. 1836—7, 2 t.), abu veikalu brangintinu dėl archėographijos lietuvių; Dawna akademia Wileńska (Peterburg 1862), vienintėlis šaltinis dėl dėjų vyriausios lietuvių mokslainės; Pamiėtniki o królowej Barbarze (Warszawa, 1837, 2 t.); Życie Jėdrzeja Śniadeckiego (Gnieszno 1840), Pamiėtniki o Janie Śniadeckim (1864 ir 1865); Starożytna Polska (Warszawa, 1842—50, 4 t.) — tą veikala jis parašė iš draugės su Timotu Lipinskiu (1797—1856), tik kas ten raszyta apie Lietuvą, viskas išėjo iš plunksnos Balinskio.

Adomas Bernardas Mickevičius, g. 1798 m. arti Nogarėdo; iš mažens buvo silpnos sveikatos. Mokėsi nuo 1807 m. pavietinėje Dominikonų mokslainėje Nogarėde, ir jau eiles ten rašinėjo. 1812 m. matė traukiant kariūmenes Napoleono. Pabaigęs gymnaziją (1815) vyko į Vilniaus universitatę ir mokėsi philosophiškų mokslų po globa kun. Juozapo Mickevičiaus, prof. fizikos ir dekano matemātiko-fizikiškos atdalos. Šviesą sėmė nuo mokytojų tokių kaip Grodeck, Lelevelis, Leonas Borovskis¹⁾. Jis mėgo skaityti Homerą, Schiller'į, Goet-

hę, Bironą ir Shakespearą. Jaunuomenė įsteigė draugystes „Filomatų“ (1817) ir „Filaretų“ (1819), bei „Spinduliečių“ (1820). Sutverė jas Tamas Zan, nors dušia jų buvo Adomas Mickevičius. 1819 m. pabaigė studijas kaip kandidatas philosophijos ir kaip „fundušavas mokytinis“ buvo nusiūstas į Kauno pavietinę mokslainę už mokytoją „literaturos, historijos ir tiesų“. Čion prasidėjo jo svajonės ir veikalai, kaip Dziady (dalis II ir IV), ballados ir romansai, Gražyna. Tie veikalai išėjo Vilniuje (1822—3, 2 t.) ir padarė daug trukšmo. Nuo 1821—22 viešėjo jis Vilniuje tarp draugų. Sugrįžęs į Kauną, 1823 m. atsivalnino nuo urėdo mokinotojo. Vilniuje prasidėjo aštrus tyrimas ir draugus nuteisė senatorius Novosilcov išvežimu į tolimas gubernijas. 1824 m. Adomas ant visados apleidė tėvynę, iškako į Peterburgą, potam į Odessą, ir 1825 m. tapė išsiūstas į Maskvą. Čion išėjo jo Sonety (1826) ir Konrad Wallenrod (1828), Peterburge; čion parašė Farys, ir Oda do młodości (apskelbė 1829). Gavęs pašportą 1829 m. mare iškako į Lūbeką.— Jo raštai nepatiko Varšavos literatams, kurie vadino Adomą „smorgonišku poetu“, ypačiai priešingi buvo Osinski, Kozmian, Weżyk, Morawski, Kropinski, Jonas Sniadecki, F. S. Dmochovski ir Fr. Grzymala. Bet Mochnackio veikalas apie lenkų literaturą 19-to amžiaus apmalšė neprietelius romantizmo.— Aplankęs Berlyną, Pragą ir kitas vietas, Adomas leidėsi į Veimara ant aplankų pas Goetħę. Patam keliavo į Šveicariją, ir toliaus į Romą, kur jis suėjo į pažintį namuose kuningaikštienės Volkonskos su garsiais žmonėms, kaip Thorvaldsen, Turgenjev, karaliene Hortensija ir t.t.; potam su Odyncu aplankė visą Italiją. 1831 m. atvyko į Poznaniškę šalį, ir 1832 m. traukė į Drėzdeną, kur jis pamylėjo Stepą Grėcynskį. Po nelaimingo maišto atgyjo šaltinis talento Adomo; parašė Dziadų dalį III, ir traukė į Paryžių. Čion 1832 m. išėjo „Ksiėgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego“. 1834 m. „Pan Tadeusz czyli ostatni zajazd na Litwie“, 1835 m. „Glaur“. 1834 m. jis apšivedė su Celina Szymanovskaite, duktere pianistkos, ir veikiai sutverė mystišką draugystę „Towarzystwo braci zjednoczonych“ drauge su Zaleskiais, Vitvickiu, Goreckiu, Cezaru Plioteriu, Janskiu ir Ignotu Domeika. 1839 m. Lauzannoje įgyjo katedrą literaturos lotynų, o 1840 m. ministras Cousin pakvietė Adomą į College de France ant katėdros sloviaņu literaturos. Savo lekcijomis jis patraukė klausytojus. Tuomi tarpu 1841 m. atkako į Paryžių lietuvis Andrius Tovianskis, fantastas, kurs tarėsi ėsas pranašu, pašauktu atnaujinti krikščionybei (potam Tovianskis išvyko iš Prancuzijos ir mirė Zuriche 1878 m.). Ėmė platintiėsi sekta Tovianskiš-

1) Šitas (1784—1846), po Euzebiaus Slovackio nuo 1814 m. adjunktas, o nuo 1821 m. profesorius iškaltos ir poezijos, gerai žinoio literaturą lenkų ir nuo io Adomas išsidirbo formą ir kalbą.

kių, ir be Adomo pristojo Goščinskis, Slovackis ir k. Kad prelekcijos Adomo persigėrė mokslu "messijanišku", 1844 m. katėdra tapė nuo jo atimta. Jo lekcijos išėjo 1865 m.: Literatura Slowiańska wykładana w kollegium francuzkiem" (Poznań, 4 t.). Bėda pažvalgė į namus Adomo. Galiaus 1852 m. jis gavo urėdą bibliotekoriaus prie rankiaus kningų arsenalo. 1848 m. vyko į Italiją, ir nepasisekus judėjimui, ¹⁾ sugižo į Paryžių, kur 1849 m. išdavinėjo La Tribune des peuples. 1855 m. mirė jo pati, ir Adomas iškako į Stambulą su "literatiška missija", kur umai mirė 26 d. lapkr. 1855 metais. Jo lavoną parvežė į Paryžių ir palaidojo šale jo moters.

(T. b.).

1) Kilus Paryžiuje revoliucijai, ir Mediolane prasidėjo kruvinos imtynės su Austrijos kariuomene. Čion pagal Adomą reikėjo ir Lenkams prisidėti. Todėl jis ėmė tverti lenkišką legijoną, kuriam surašė štai kokį politiška draugijiška programą.

"1. Dvasė krikščioniška, tikyboj šventoj Romo-katalikiškoj, reiškia liuosais veikalais.

"2. Dievo žodis Evangelijoje apreikštas tautų, tėvniškas ir draugijiškas.

"3. Bažnyčia sargas žodžio.

"4. Tėvynė laukas gyvenimo žodžiui Dievo ant žemės.

"5. Dvasė lenkiška Evangelijos tarnas, žemė lenkiška su savo draugija kunas. Lenkija iš numirusių keliasi kune, kuriame kentėjo ir paguldyta tapė karstan pirm šimto metų. Lenkija ypatoje liuosoje stoja ir Slovanizmui ranką paduoda.

"6. Lenkijoje liuosybė visokiam išpažinimui Dievo, visokiam įmoniui ir surinkimui.

"7. Žodis liuosas, liuosai išreikštas, iš vaisių per įstatymus teisiamas.

"8. Kožnas iš tautos yra ukėsu, kožnas ukėsas lygus tiesoje ir prieš urėdus.

"9. Kožnas urėdas aprenkamas, liuosai daviamas, liuosai imamas.

"10. Izraeliui, broliui vyresniam garbė, paguodonė, brolybė, pagelba ant kelio į jo gerovę amžiną ir laikiną. Lygi visamkame tiesa.

"11. Draugei gyvenimo, moterei, brolybė ir ukė-systė, lygi visamkame tiesa.

"12. Kožnam slovenui gyvenančiam Lenkijoje, brolystė, ukė-systė, lygi visamkame tiesa.

"13. Kožnai šeimynai laukas naminis po globa gminos. Kožnai gminai žemė kuopiška, po globa tautos.

"14. Kožna savastis guodojama ir nepalytimai po sargyba tautiškam urėdai atiduota.

"15. Pagelba polytiška, šeimyniška, nuo Lenkijos broliui Čechui ir gentėms gentoniškoms čechiškoms, broliui Rusui ir gentėms rusiškoms. Pagelba krikščioniška kažnai tautai kaipo artymui".

Herceno aforizmai.

Kalėjimas ir ištrėmimo laikas nepaprastai palaiko stiprius žmones, jai jie jų tiktai tuojaus nenukankina. Jie sugrižta iš jų, kaip iš svaigulio ir tęsia tai, ką ap-leido netekę sąmonės. Dekabristai sugrižo iš Siberijos sniegynų jaunesniais už pačią jaunuomenę, kuri juos pa-sitiko ir kuri buvo ligi šaknų nutrypta.

*

Manna nepuola iš dangaus — ji išauga iš žemės.

*

Nelaimė — tai visu-blogiausia mokytoja.

*

Tyrai politikinis judėjimas, ypač toj sunkioj tyloje, kuri visuomet seka po nenusisekusio mėginimo nuversti esantį surėdymą, labai nuvargina savo nevaisingumu, sausumu ir nuolatiniais išmetinėjimais praeičiai. Tatai lyginasi vasaros laikui didmiesčiuose.

*

Tiktai dvi bausmi gali žmogų sulaikyti — sąžinės išmėtinėjimas ir draugijos pažvalgos.

Kn. Maculevyčius ("Maironis").

Vaiku Dvasios Tobulinimas^{*)}

D. B. PRATAPAS.

APIE ateitį kiekvienas žmogus svajoja. Nei vienam to niekas negali užginti. Mažas, didelis, mokytas, turčius ir neturtėlis laukia ir tikisi sulaukti geresnės ateities. Vienas žmogus tikisi iš ateities pasemti mokslą, antras turtą, trečias garbės jėšką, ketvirtas žengia prie kiltesnio ir švaresnio gyvenimo. Visi ir visos piešia gerovei paveikslą ateities galerijoje. Tik klausimas ką tas mažutis kudikis, kuris pats nežino ką, veiks rytoj, kuris dar nežino jautimo valandą praleisdamas ir valandos laukdamas. O juk ateitis kudikiui kuodaugiausiai pažada. Gema kudikis, gema kartu nauja gadynė. Vaiko gyvenimas džiaugsmą žada tėvams, kaimynams, tautai ir visai žmonijai.

Ir išties, kas galėtų priešintis, kad vaikas ir jo dvasiškas tobulinimas ne yra ateities laimė, svajonė ir žmonijos progresas. Tėvui ir motinai išauklėjus savo kudikį dorai, reiškia linksmios ir atilsingos senatvės dienos. Nes tėvai neatstumia nuo vaiko, kas yra augšta. Prie vaiko durių kada atėjo nauji išradimai, jis, vaikas suprato ir priėmė juos. Prie vaiko durų geri tėvai priveda garbę, naują philosophiją ir naują svieta.

Į katrą vaiką lopšyį gulint mės nežiurėtumėme, tas mums primins žvakę ką-tik užsidegusią, tik tos liepsnos išsiplėtojimo nieks negali išpėti. Žiurint į lopšį sunku išpėti, ar tas jaunutis galės ar ne buti pasekėju Platono, Napoleono, Shakespearo, Goethe's Schiller'io ar Tolstojaus, ir niekas ne gali spėti, kad jis išaugęs bus paleistuviu, girtuokliu ar prastu darbininku.

Nors tvirtai negalima ginčyti, kad vien tik nuo tėvų priklauso didvyrių išauginimas, bet galima visiems aiškiai suprasti, kad tėvai daug yra prisidėję ir prisideda vaikų apšvietos dėlei. Tą patį istorija liudija.

Bet apgailėtinas daiktas, kad žmonės mažai iki šiam laikui atydos teatreipė į vaikų dvasišką tobulinimą. Ir kas dar labiausiai nesmagumą gimdo, tai tas, kad daug randame žmonių, kurie gyvulių geru išauginimu labiausiai rupinasi negu savo tikrų vaikučių. Tokis išsireiškimas išrodo žiaurus, tačiau daug tiesos jame yra.

Mės įpratyti esame iš senų laikų kelti žmogaus gabumą ir jo darbus į svarstyklę tada, kada jau jis pasaulyje kaip žiedas gražus atkreipė musų atyda. Tas neblogai daroma. Bet metas butų jėškoti tos išminties šaltinio. Vertėtų daugiau patiems patirti, ar galima ičiepyti į jaunų smegenis norą jėškavimo kiltesnio

*) Prelekcija skaityta S. L. A. kuopai Chicago, Ill. 1911 m. lapkričio mėnesyje.

protavimo.

Kaip svetimtautiškų raštininkų, taip ir lietuviškų jau maž-daug yra mėginta rašyti apie auginimą jaunos šeimos. Daktaras Šliupas daug naudingų žinučių suteikė tamsiai visuomenei kaip reikia sveikus vyrus ir moteris išauklėti. Poetas K. Maironis kaip nejausdamas sveikina kudikį ką-tik užgimusį šiais žodžiais: ¹⁾

“Kiek tai atsineša su savimi
Vilties tas opus sutvėrimas
Kliksmu pranešdamas savo “esmi”
Kaip tas, kam nemielas gyvenimas”.

Reikia pripažinti, kad tas išsireiškimas pritinka poetui, nes pilnas svajonės.

Musų plačiai visuomenei didesnę išpudį padaro, kada motina kudikį ant rankų turėdama uždainuoja drebantiu balsu poetos Kn. Margalio dainą. ²⁾

“Čiučia mano kudikėli!
Migk ramiu sapnu!
Paliuliuoja tave garsas,
Motinos daina.
Nepaliečia peiliai skausmo
Nekaltos širdies”.

Tie žodžiai tikrai yra išsiveržę iš tikros lietuviškos krutinės. Toje giesmėje matosi auginimas vargingo lietuvių mažutėlio. Motina duoda jaunam suprasti, kad jo skausmai auga kartu su juom.

Dr. Kudirka taip-gi yra išvertęs vieną apysakėlę, kurioje aprašoma yra kaip vienas Motiejus augina savo šeimyną. Tas Motiejus išaugindavęs geresnius gyvulius negu kas aplinkui. Bet ant nelaimės Motiejus auginimu jaunosios šeimos visai nesirupinęs. Vaikai ataugę į dvidešimt metų nemokėjo kaip žmogų pašneinti, tas dar ne gimdo daug nesmagumo; bet vaikai išaugę netik mokslo neturėjo, bet vienas buvo raišas, kitas rankos vienos nevaldė. Trumpas piešinėlis, bet daug teisybės atspėjęs ir parodo musų auginimą.

Čionai jaučiu, kad yra gera vieta priminti, kaip mokyti žmonės pradeda žiurėti į dvasišką vaikų tobulinimą.

Visupirmiausiai persistatykime ant valandėlės vaikučio smegenis lyg esant smiltynu ar neprirašyta knyga. Jeigut palyginsime jaunučius smegenis į smilčių kruvą, tada imkime akmenį, ar ką nesugriebę meskime ant jos, ar spjaukime; ar mažas ar didelis ženklas, paveikslas turės likti smiltynė. Ir vėl, sakysime, kad mažas vaikutis, tai knyga neprirašyta guli pas lopšį, ir tėvai kartas nuo karto rašo į ją ką jaunutis turės veikti ateityje. Ir ką tėvai parašys, vaikui paaugus prisieis lapas po lapui verstis ir jėškoti, ką reiks veikti ateityje. Ir ne vienas vaikas pažinęs geresnę svieta, nepamirš tėvų klaidingą auginimą. Nes kiekvienas vaikas tikisi semti gabumo, ir laimę iš tėvų auklėjimo. Visi vaiko

1) Naujoji Lietuva p. 128, Maronis.

2) Volungė ir Véversėlis p. 153, Margalis.

papročiai tėvų išmokyti, atsilieps pas jaunąjį. Jeigu kokis Motiejus pavydės vaikučiui mokslo ir prižiūros neduos geros, vaikas pasilieka ubagu dvasioje ir kune.

Mokyti žmonės patirdami, kad jaunutis ką tik pamato, į tą atydą atkreipia ir pamena ilgą laiką, pradėjo tam tikrus patyrimus daryti. Vieni tėvai mėgina prie vaiko kalbėti svarbius dalykus, kad vaikas pratinęsi prie jų. Kiti vėl vaikui pradėjus kalbėti mėgina išstarti žodžius kuoiškiausiai ir stengiasi pavartoti kuogeriausią kalbą, kad vaikas karta išmokęs žodį, galėtų jį panaudoti savo gyvenime. Treti tėvai mėgina vaikui perstatyti gerus paveikslus, kad vaikas išimylėtų į juos. Dar kiti tėvai lavina savo jaunučius muzikoje, dainose ir taip toliaus.

Dėl viso ko paminėsime keletą tokių atsitikimų.

Viena iš tų drąsuolių ponis Stoner¹⁾. Ši moteris tikėdama, kad jaunos galima išstobulinti, pasišventė tą patirti. Dar laukdama užgimant savo dukters, p. Stoner skaitė svarbiausius poetiškus veikalus, kaip tai: Virgilių, Homerą, Shakespearą ir kitus. Susilaukus dukters ši moteris pasamdė augintoją, kuri taipgi kasdien po truputį Virgiliaus ir kitus artistiškus veikalus skaitė. Motina pati tankiai prieidama iš atminties prie lopšio kalbėdavo eilutes. Ir ką reikia manyti? Jaunutė dvejų metų dar neturėdama pradėjo kalbėti ir nuo karto pradėjo atkartoti motinos kalbėtus poezijos sakinius.

Taip pradėjus atkartoti motinos įkvėptą poeziją, jauna poetė atkartoja iki trėjų metų amžiaus. Vėliaus liovėsi atkartoti eiles ir nuo to laiko pradėjo statyti originališkas eilutes.

Turinys ir poėmos mintis negalima tikėtis, kad trijų metų rašytojos lygintųsi Lewell'io ar Emerson'o darbams. Bet vistiek reikia pasidžiaugti tokiomis pasekmėmis.

Sulaukus penkių metų amžiaus jauna poetė parašė dramą "Aunt Diana's Musicale" ir pati imdama svarbiausią rolę atlošė savo veikalą. Vėliaus kada jos tėvai iš pietinių valstijų persikėlė į Indianos valstiją: čionai atvykusi ponios Stoner duktė įstoja į autorių klubą, kurį sveikina suvo parašyta poezijos knyga "Jingles".

Knyga turi netoli šimtą trumpų įvairaus turinio poėmų.

Ką suteiks jauna poetė toliaus, tą ateitis parodys. Šiandien ji yra dešimts metų amžiaus, o jau sukalba penkiomis kalbomis.

Toliaus dirstelėkime į gyvenimą Heinrichio Heinės.

Heinrikis Heinė gimė Vokietijoje 1779 metuose. Jis buvo sunus turtingo bankieriaus suvokietėjusio žydo. Tėvai budami turtingais mėgino savo vaikus išlavinti dar jaunuose metuose muzikoje. Tam atsiekti pasamdė į namus privatišką mokytoją, kuris mokino rašyti ir

skaityti, taipgi mokino ir muzikos.

Heinrikis taip pamylėjo muziką, kad keturių metų amžiaus jau vadovavo orkestrą. Žinoma kad keturių metų orkestros vedėjas būtų matomas savo griežikams, jis turėdavo pasistoti tai ant stalo, tai ant kedės.

Paaugęs Heinrikis užsiėmė statymu muzikos. Penkiolikos metų amžiaus Heinrikis parašė veikalus, kurie jau atkreipė atydą pasaulės muzikos mylėtojų. Bet jaunas kompozitorius sukompnavęs keletą svarbių veikalų liovėsi gilinėsis muzikon ir pasišventė literaturai.

Literaturoje Heinrikis ir-gi pasiekė augštos garbės, tik jo neilgas gyvenimas neleido jam sėsti į tokį garbės sostą, kokiame sėdėjo Schilleris arba Goethė.

Toliaus patirkime, kaip tėvas savo vaiką lavina gamtos mokslė.

Villimas Thomson, gimęs Belforte Airijoje 1824 metuose, kaip tik pradėjo kalbėti, jis su tėvu vaikščiojo ir jo tėvas kalbėjosi su juo kaip su protingiausiu mokytu žmogum. Jiedu buvo kaippo geriausi draugai.

Vilimo tėvas buvo kaimiečio sunus. Išspradžios pabaigęs pradinę mokyklą dirbo kaime. Vėliaus pastojo į universitatę ir užbaigęs mathematikos skyrių, pastojo mathematikos mokytoju. Kada Thomsonas pastojo profesoriauti į Glasgow'o universitatę, jis prikalbinėjo savo sunui, kad tas liuosnoriai atsilankytų ant mathematikos lekcijų ar ant fizikos, bei ant kitų gamtos mokslo lekcijų. Vaikas pradėjo tėvo norą pildyti. Ne-poilgam tėvas pastėbėjo, kad jo sunus Vilimas parėjęs iš fizikos kliasės mėgino atkartoti profesoriaus kalbą ir mėgdžiojo experimentus. Vėliaus surengęs elektrišką aparatą, nugąsdindavo savo draugus purtydamas juos elektrybe.

Sulaukus dešimts metų amžiaus, tėvas prikalbėjo, kad jo sunus imtų reguleriškas lekcijas, kuriose tėvas matė jį labiausiai užsiinteresavusį. Sunus paklausė tėvo prikalbinėjimo, pastojo universitatėn. Pirmuose metuose jaunas mokslėivis už savo gabumą gavo du išlaimėjimu. Antrą ir trečią metų taipgi atsižymėjo išlaimėjimais. Ketvirtuose metuose užbaigė gamtos skyrių, gaudamas geriausius pagyrimus už aprašymą žemės figuros.

Vilimas Thomsonas veliaus pagarsėjo pasaulyje po vardu Kelvin. Kuris yra susipažinęs su fizikos mokslu, tas supranta jo nuoveikalius. Kelvinui priklauso garbė išradime jurinių telegramų. Jis visame gyvenime stengėsi išrasti įnagius, su kuriais jis galėtų matuoti spēkas. Ir tas jam pasisekė.

Toliaus tėmykime, kaip kalbažinis buvo augintas ir kokios jo vėlesnės pasekmės buvo.

John Stuart Mill trijų metų amžiaus vaikas jau buvo mokinamas graikiškos kalbos. Sulaukęs aštuonių metų amžiaus jaunas filologas buvo perskaitęs daug graikiškų raštų. Dvylikos metų amžiaus jaunikaitis jau buvo pakviestas rašyti ir tyrinėti Romėnų historiją.

1) Medega imta iš magazino Literary Digest, July 1911.

Yra ir tokių atsitikimų, kad vaikas, kol mažas, išmoka, bet toliaus jo nelavinant, neatkartojant tą, ką išmoko, užmiršta visai viską, ir kada išnaujo pradeda mokyklą lankyti, prisieina taip sunkiai mokyties, kaip būtų visai nesimokinęs.

Ervinas Polda, sunus p. L. J. Poldos iš Cedar Rapids, Iowa, pasirodė esąs gabus dar dvejų metų amžiaus. Kada jo motina mokino vyresnį savo sunų, tada Ervinas budamas tame pačiame kambaryje, kur motina mokino jo senesnį brolių, girdėjo ką motina mokina, Ervinas pradėjo sau vienas bovydamasis daryti tą, ką motina mokina daryti vyresnį brolių. Motina pastebėjusi tą, pradėjo ir Erviną mokyti arithmetikos, syllebizavimo ir kitas mokslo šakas. Dvejų metų vaikas atsižymėjo labai greitai laiku. Bet ant nelaimės kada tėvai turėjo kokią tai didelę nutrotą, motina nemokino daugiau savo vaikų. Ervinas vaikučiu budamas rado kitokius žaislus negu knyga, viską pamiršo, ką tik motina buvo išmokinusi. Ir kada jis, Ervinas, pastoj į mokyklą, turėjo viską mokytis taip, lyg būtų visai nesimokinęs. Dvi vasari atgal Ervinas užbaigė High School, bet nieku neatsižymėjo.

Taip-gi verta priminti apie Ruskino auginimą. Ruskino motina savo sunų Joną mokino šventraštį netik skaityti ir suprasti, kas yra parašyta, bet kartu ji mokino, kad jos sunus gyventų sąžiniškai. Ruskinas užaugęs, kada jam prisiėjo priimti tėvo paliktus turtus siekiančius virš milijoną dolerių, jis atsiskė imti, sakydamas, ne jam tie pinigai priklauso, žmonių buvo, lai žmonėms tenka atgal. Už tuos pinigus pastatė Anglijoje dailės mokyklą. Ruskino literatiški darbai yra žinomi pasauliui. Jojo visuose raštuose galima rasti tokios filosofijos kaip jis pats yra išsitaręs viename rašte: "Don't rob the poor because he is poor", ką reiškia: "Ne plėšk nuo neturtėlio, kadangi jis yra neturtėliu".

Čionai vieta būtų pasakyti, ką augšta kritika sakė už tokį jaunų vaikų ankstyvą tobulinimą ir apsunkinimą. Yra ir gerų kritikų, kurie nupeikia tuos, kurie skubinasi apsunkinti jaunus kudikius su mokslu, atimdami nuo jų kudikišką laisvę. Rašytojas šio straipsnio ir duoda laisvę skaitytojui manyti, kaip nori. Bet reikia sakyti, kad prof. Wiener, Harwardo Universitatės philologas, sako, kad jo vaikai buvo toki linksmūs kaip ir tie, kurie visai nesimokino. Jis stengės atrodyti, kad jo suns turėjo vaikišką užsibovijimą ir pilnoj žodžio prasmėj vaikai buvo laisvi. Ponia Stoner taipgi sako, kad jos duktė turinti vaikišką linksmumą ir pasižaidimą.

Galop gal skaitytojas klaus pats savęs, kokių tikslu šis referatas buvo parengtas. Rašytojas netvirtina kad perdidelis vaikų apsunkinimas yra pagirtinu darbu. Bet ir vėl rašytojas kėsina nupeikti Motiejų už prastą vaikų auginimą.

Bet abu sustoję galime pagalvoti ir nuspręsti, kas mums išrodys teisingiau. Jeigu dar neaišku, eikime teirautis, ką kitas sako. Štai ant stalo prie manęs guli Vyduno knyga užvardyta "Gimdymo Slėpiniai". Atvertę šią knygą randame parašytą iš higieniško atžvilgio, jog vaikų prasikaltimas prieš tėvus visai ne yra prasikaltimu, palyginus, kaip tėvai prasikalsta vaikams; o ką kalbėti reikia iš dvasiško atžvilgio?

Gal atsiras tokių skaitytojų, kurie manys, kad rašytojas šio rašto sėdi kokiam trone ir nežinodamas neturtėlių gyvenimo, šneka nieko nežinodamas. Visai priešingai. Rašytojas yra gyvenęs ir gyvena tokiuose namuose, kur užpelnas tik semiamas su pečiu, o ne su smegenimis. Ir į tokius daugiau norėtusi prakalbėti.

Daug ir daug tokių Motiejų yra tarpe mūsų, kurie pamatę, kad jo arklui kas duoda pypkę iš burnos ištraukęs ar arielkos piltų jaunam gyvuliui, tuojaus neiškentėtų ne prakeikę tokį žmogų. Pirmiausia žodį išgirstumei, tai *bedievis*. Ha! daug daugiau išvadintų negu *bedieviu*, ir į teismą netruktum atsidurti.

Bet gal ką tik iš teismo parėjęs, bylą laimėjęs, pradeda magaryčiuoti; tad ir vaikui reikia duoti, nes vaikas juokų pridaro kaip pasigeria. Gerai įsimislijus reikia pasakyti, kad tame reikale mes dar nedaug nuo gyvulio skiriamės, o gal ir visai ne. Prie vaiko mes kalbame tokias kalbas, už kurias paaugęs vaikas turi daug nukentėti, jeigu prisieina apšviestėnį svietą patikti.

Mes dar toli esame, kad mūsų motinos prie lopšio stovėdamos atkartotų Kn. Maironio nors vieną poemą, ar Jovaro ar Margaliaus. Kurie yra rengę bent kokius vakarus, tie sutiks su rašytoju, kad kada reikia gauti lietuvaite, kad išmoktų keles eilutes, tai per vakarą turi persėdėti, kol prikalbinsi, kad apsiimtų išmokti ir labai jai ačiu, jeigu apsiima. Vis-gi daug kartų išdrįsta *bedieviu* išvadyti.

Šioje laisvoje ir apšviestoje šalyje nėra atleidimo, jeigu motina arba tėvas neturėtų keletos gražių knygų pasiskaitimui vaikams.

Žodis geras, ištartas vaikui, pagelbės jam iki senatvės. Tėvai neturėtų bijotis kalbėti pilnu ir reiškiančiu žodžiu į savo vaiką. Jeigu vaikas gali ištarti: tete, mama, pepe, na, na, gali ištarti ir ištars, jeigu bus mokiamas, tikrą žodį, kuris reikalingas jo gyvenime.

Beto tėvai turėtų daugiau atsižvelgti į vaikų zobovą. Nematau nors ir prasta muzika, delko negali būti vaikui geresniu užsibovijimu negu kokia "lėlė". Dainavimas taipgi turėtų būti madoje ir aš tikiu, kad ateis laikai, kada tėvai jeigu negalės keli susidėję pasamdyti mokytoją dainuoti mokytis, tai parakvija turės nors vieną žmogų, kurs eis per namus, nors į mėnesį mokytų jaunus dainuoti. Ar tokiam ar šiokiam energijos pridavimui tėvai turėtų skirti dovanas vaikams, kad pamasinus juos geriau atsižymėti. Nematau priežasties, dėlko mes kaipo Lietuviai negalėtumėme turėti

gražią operą, kur kas nedėlios vakaras būtų atilsio valanda, arba dėlko Lietuviai negali turėti kvartetų, solistus, kurie iš dainavimo duoną valgytų?

Be pradžios niekas neįvyksta. Vaikui pinigai yra reikalingas, bet kenksmingas. Gera apšvieta tai didžiausia laimė jaunojo. Pinigai tėvų paliktas yra didžiausiu ir skaudžiausiu smugiu vaikui, jeigu jis lieka neapšviestu. Ir tik vienu vienintėliu budu tegalės kada nors atsiekti kn. poetos Maironio žodžiai geresnį supratimą, jeigu tėvai stengsis apšviesti jaunuosius. Ir tada kiekvienam bus linksma ištarti tuos brangius žodžius:

“Kiek tai atsineša su savimi
Vilties tas opus sutvėrimas,
Kliksmu pranešdamas savo “esmi“
Kaip tas, kam ne mielas gyvenimas“.

X, '11, Chicago, Ill.

TE SAPNUOJA SALDŽIAI.

Gludi-miega jura apsidengus uku....
Gričiose silpnučiai žiburiai...
Nei vėjo, nei trukšmo, aplinkui ramu,
Ir žmones tebmiega, sapnuoja saldžiai.

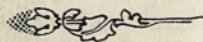
Ir miegokit ramiai, aš nun eiti turiu —
Eisiu pas jurą, ing tirštuosius ukus...
Aš per jurą plaukiantį laivą matysiu,
Kuris neša ing rytus žmonijos sapnus:

Kaip kudikis mielas jinai tebsvajoja
Ir laukia sušvintant gražulės aušros...
Ve, draugo krutinę, kaip sapnas kilnoja!...
Jis laukia ateinančios laimės dienos.

Te-gi miega jisai, ir sapnuoja saldžiai...
Jis laimę temato saldžiamjam sapne.
Kaip diena tik išauš ir suspis spinduliai,
Tai laimė pranyko... ji sugriž vakare vakare.

Gludi-spindi jura visa spinduliuota,
It debesį retas bangos-milžinai;
Saulė šviečia gražiai-jura paausuota...
Jos Laimės taurė pripilta kupinai...

J. Tvanas.

Mūsų dabartinio gyvenimo nuliudimai yra tai suteiktos nuliudimai, gi kiti — tai jaučiami ateities nuliudimai. Žvėris prieš žemės drebėjimą buna neramus.

*

Idejos, kurios savo laiką atgyveno, ilgai gali vaikščioti kriukiais pasiramstydamos, bet sunku joms atgauti gyvenimą ir jį toliau vesti.

BLUDAS

arba Lietuva buvusios Rusijos revoliucijos mete.

Romanas. Parašė ir išleido Dobilas. Tilžėje, 1912.

Pusl. 428, kaina 1 r. 50 kp.

(Žiurék “L. M.” No. 35).

Iš laikraščių ir kitur užklįsta žinios ir apie Rusijos judašimčius. Ir štai Karklynkiemij visi įsitikinę, kad socialistai pjauja kunigus, griauna bažnyčias ir t.t., o judašimčiai stačiai žmones prarija. Tas pasakas ypač da išpučia zakristijonas Kuprevičius, kuris visiems kalte kala, jog socialistai tyčia rusų valdžios siunčiami, kad katalikus išnaikinti. Pasklęsta kalbos, kad ten ar ten visas kaimas išpjautas, ten kunigas peršautas, bažnyčia sudeginta. Kas tas minias gali nuraminti? Atsakymas vienas: vien tik kunigai. Jie mokyti, jie laikraščius skaito, jie viską žino. Ir štai ligšiol netikis į tas paskalas senis Giedutis (dėlto kad “nebuvo ant dangaus ženklų”), pasikalbėjęs su sudavatkėjusiu altarista Kuzmickiu įsitikina, kad socialistai tai “judošiukai”, — tikri Judošiaus pasekėjai. Jis jau randa ir Šv. Rašte tam tikrus prirodymus. Ir senio ir ligšiol menkas protas visai susimaišo. Staršina Bajoriunas nusprendžia, kad tai dėl Šv. Rašto skaitymo tetulėno “galvoj negerai pasidare” ir pasitaręs su jo žmona nusprendžia Šventą Raštą pavogti ir atiduoti kunigui. Pačiam Bajoriunui galva sukasi ir jis nusprendžia užpirkti mišias ir prie progos pasikalbėti su kunigu. O kadangi apielinėję šventesnio, žinoma, drauge išmintingesnio kunigo nėra kaip Kantička, tai Bajoriunas eina prie jo užpirkti mišias, neša ir Šv. Raštą. Kaip kun. Kantička paaiškina, tai turės būti ir teisybė — mano sau Bajoriunas. — Pasitaiko, kad tą šventadienį kun. Kantička sako pamokslą ir kaip tik tyčia prirengtą apie socialistus. Iš pamokslo Bajoriunas (žinoma ir visa bažnyčia) sužino, kad socialistai ištikrųjų yra paties liucipieriaus pasiuntiniai, kad ištikrųjų jie “užsigėidė krikščioniško kraujo” ir t. t. Sužinojo, kad patsai Dievas baudžia žmones krikščionis dėlto, kad jie “ne tik kad kartu valgo, geria, linksminas su visokiais eretikais, bedieviais, socialistais, bet da su jais draugauja ir giminiuojasi”. Dėlto Dievas ir baudžia žmones, dėlto “vaikai kelia rankas prieš tėvus, brolis žudo brolių, žmogus savo namuose vietelės neranda”. Kas su visokiais netikėliais, bedieviais, latrais vokiečiais drauge linksminasi, tas drauge su jais turi ir į pragarą eiti (p. 128). Bet visi tie vaikpalaikiai, paleistuviai, bedieviai, eretikai, socialistai, Neronai ir kt. su jais susidedantieji, visi jie nors kryžiauoja Kristų, bet bažnyčiai nieko nepadarys, nes ji nesugriaunama. Kraujais papludęs Išganytojas ir su kruvina širdžia motina (Bažnyčia) nieko daugiau nenori, kaip tik jusų atsivertimo. Tat “eikite! kriskite po

kojų, bučiuokite žaizdas, kurias jūs patį atvėrėte..." (p. p. 125—138).

Po tokio pamokslu Bajoriunui viskas prašvito. Da labiau prašvito po visam su Kantička pasikalbėjus. Čia jis pamatė visas socialstų suktybes ir kvailumus. Jie žmones apgaudinėja, nes žada duoti žemės, o "nesako po kiek jie kiekvienam duos ir kam išdalys tą dvarą, ir neparodo raštų ir plėnų". Prieš ponus jie eina tik dėl to, kad "dabartiniai ponai turisi prie bažnyčios, gerbia ją, stato patį arba padeda statyti bažnyčias, duoda didelės aukas..." (p. 192) Bajoriunas da sužinojo, kad Šv. Raštas skaityti net nevisiems kunigams pavelyta ir daug kitų dalykų. Tiesa, pasipainiojęs altarista begalo karštam Kantičkai prikišė, kad Giedutis, skaitydamas Šv. Raštą, nenusidėjo ir iš to nesispaviedodamas, šventvagysčių nepapildė, nes, girdi, "tu (t. y. Kantička) jas (šventvagystės) visas susirinkai su savo davatkomis" (p. 144). Ten pat pasipainiojęs linksmas kunigėlis išjuokė kun. Kantičką, pasipiktino ir išjuokė dekaną Usevičiaus pasielgimus ir, remdamos krikščionystė, ne tik socialistų ne vadino velnio pasiuntiniais, bet net ir aiškiai stoji jų pusėn. Bet Bajoriunas taip buvo perimtas Kantičkos pamokslu ir paskui Kantička da taip mokėjo įtikinti, kad jis manė, turbūt, gerai nesuspratus anų kunigų ir jie, turbūt ką kitą kalbėję, ir nusprendė reikale ir kraują pralieti už Kristaus bažnyčią — taip kaip Kantička mokino. Ši paskutinė mintis da labiau subrendo po išpažinčiai prie kun. Kantičkos ir po antram pasikalbėjimui. Kun. Kantičkos ir kitų kunigų nuomonės panašiai veikė ir kitur.

Atėjo didieji Karklynkiemio atlydai. Prieš atlydus pasklido kalbos, kad tą dieną Karklynkiemiu atkeliaus "didysis" socialistas (kiti sakė, kad net su savo kareiviais), ir griaus bažnyčią, išmuš kunigus ir t.t. Zakristijonas pasišaukė uredninką ir visi keturi (klebonas, jo gaspadinė, zakristijonas ir uredninkas) svarstė klausimą, kaip čia apsiginti. Buvo sutarta sušaukti visus šaltyšius ir kitus ir kaip pasirodys — tuoj suimti. Bet zakristijonas uredniku vis nepasitiki ir organizuoja da savo būrį, o atvažiavusiam staršinai inkalba, kad jis nežiurėtų uredninko, o patsai imtųsi. Bet jau po visam — ir nieko nėra. Pasklinda kalbos, kad socialisto nebus. Uredninkas paleidžia savo kamandą ir nutempia staršiną aludėn. Bet jiems bekalbant įbėga "sotskis" ir praneša, kad jau "govorit". Ir ištikrųjų užsilipęs ant ratų kalba. Kalba drąsiai, insitikines, užsidegęs, ir "visai primena Kantičką". Žmonės apstoję klauso ir stebis. Kuomet ėmė kalbėti apie kunigų blogus darbus ir prirodyti, kad krikščionija tik vargą žmonėms atnešė, Kuprevičiaus kariuomenė ėmė staršiną raginti, kad jis "kabintųsi medalį" ir suimtų. Bet staršina nei nesikrutina. Tik vėliau, kad kalbėtojas išėjo iš pusiausviros ir Bažnyčią prilygino prie paleistuvybės namų, užsidegė ir Bajoriunas ir nusprendė jau

"kraują pralieti"... , bet į tą sykį pagriebė kalbėtoją uredninko kompanija, nes kalbėtojas taipgi užgavo ir carą.

Taip ir pasibaigė ši baisioji diena. Žmonės nusiramino ir labai stebėjos, kad tasai socialistas visai kaip ir visi žmonės, o kai Bajoriunas ir daugelis kitų tai net jį lygino su kun. Kantička. Visi buvo pasipiktinę, kad kalbėtojas taip niekino kunigus ir bažnyčią, bet kiekvienas ne tik pamislįjo, bet dažnai ir pasakė, kad "viskas teisybė". Piktinosi daugiausia tu, kad "kam tai reikia apie tai prieš žmones kalbėti".

Bet ypač daug šita diena pamokino staršiną Bajoriuną. Da prieš socialisto prakalbą besikalbėdamas su savo seneliu klebonu jis pamatė daug dalykų: kaip dekanas Usevičius iškoliojo tą senelį, kam jis nepranešęs jam, jog būsiąs socialistas, kaip Marcelka vėl iškoliojo tą savo kleboną dėl tų pačių socialistų. Linksmasis-gi kunigėlis prie jo susikirto su dekanu ir prikišo, kam dekanas šiandien bažnyčioj sukruvinęs žmogų, kuris negalėjo pasitraukti iš kelio. Tas pats linksmais kunigėlis ramino senelį kleboną, papasakojo daug dekaną Usevičiaus nedorybių. Senelis visa tai patvirtino, bet drauge perserginėjo, kad nesipriešintų dekanui, nes jis "sugubys". Po visam (socialistų uždarius) staršina vėl buvo pas kleboną pietų, kur buvo taipgi pakviestas uredninkas. Čia jis pamatė, kaip Kuprevičius su gaspadine Marcelka užpuolė ir iškoliojo savo kleboną, kad šis porėjo nuo našlės paimti mažiau už mišias, kaip uredninkas prisigėręs ėmė negražiai elgtis ir "išniekino" tokią augštą vietą. Budamas da po kun. Kantičkos pamokslu ir inkalbinėjimų įtaka, Bajoriunas nežinojo nei pats ką daryti ir ką mislyti ir jis jau manė, kad prapuolęs, pabludęs, ir visi žmonės, kurie tik draugauja su svetimtikiais, kurie giria socialistus ir kt. — taipgi prapuolė. Bet čia jis vėl atsiminė, kad tas socialistas kalbėjo teisybę... Iš vienos pusės Bajoriunas džiaugėsi, kad bažnyčios ir Dievo priešas apgalėtas, iš kitos pusės sąžinė išmetinėjo, kad jis prisidėjo prie suėmimo to, kuris žmonėms gero nori. Važiuodamas namo Bajoriunas atsiminė praeitus laikus, apmislįjo dabartį ir vis labiau insitikino, kad socialistas teisybę kalbėjo, tik netaip kaip reikėtų... Pasekti kn. Kantičkos mokslą jam buvo nepaprastai sunku dėlto, kad ne tik jis pats pirmiau, bet ypač jo tėvelis gerbdavo visus svetimtikius ir visiems viešai sakydavo, kad ir svetimtikis jeigu tik dorai gyvens, tai bus išganytas. Sutinkant-gi su kn. Kantička jis turėjo daleisti, kad ir jo tėvelis turi buti užtai pragare... O tai negalimas daiktas, nes jis buvo katalikas, doras žmogus, numirė su Bažnyčios palaiminimu. Tokių minčių kankinamas jis parvažiaves po kryžium pasimeldė, viską apsvartė ir įsitikino, kad viską, ką Dievas sutvėrė, yra reikalinga, ir kiekvienas sutvėrimas turi savo paskyrimą. Dėl to ir cicilikas, ir uredninkas ir visi kiti, kurie bloga daro, nedaro be Dievo žinios.

Po maldos Bajoriunas pamatė, kad ant žemės nėra blogų žmonių ir troško tik brolybės ir vienybės.

Nuo to laiko Bajoriunas pradėjo nebetikėti taip Kantičkai, pasitaikė proga susiartinti da su linksmųjų kunigėliu ir gyveno gana laimingai. Net spalį 17 d. sueigos ir kiti atsitikimai nieko neišvarė iš pusiausviros. Bajoriunas ėmė skaityti paskui ir laikraštį „Ukininką“.

Ligi pavasariui daug kas atsimainė. Karklynkiemio klebonas senelis Gumblevičius buvo išvarytas ir iš tos parapijos ir nukeltas altarijon, o pavasarį suėjęs su tuo seneliu Bajoriunas sužinojo, kad tą linksmąjį kunigėlį dekanas ištikrųjų „sugubino“...

* * *

Visa, kas Dobilo romane aprašyta, į trumpą straipsnelį nesudėsi, ir reikia jis kiekvienam perskaityti. Dobilas — gilus žmogaus dvasios gyvenimo žinovas ir jis prieš mus atveria ne tik taip vadinamą „minios psichologiją“, bet ir atskirų žmonių dvasios slėpinius. Jo romane nėra visiškai dorų, nei visiškai nedorų žmonių, kaip nėra tokių žmonių nei gyvenime. Jis pakelia uždangą ir parodo tą *medžiagą*, kurią Lietuvos veikėjams reikės da perdirbti. Jis parodo, kad tos „medžiagos“ *negalima* viena diena, nei vienais metais perkeisti — tam reikia labai, labai daug laiko ir išmintingo bei tvarkingo darbo.

Dobilas taipogi parodo daugelį mūsų gyvenimo žaidų. Bet ypač vaizdžiai nupiešta dabartinio kunigijos mokslo bankrutas. Pati kunigija tamsi, neišlavinta, nesupranta ir negali suprasti naujų gyvenimo keliamų klausimų. Visur viešpatauja didžiausias biurokratizmas. Tas biurokratizmas kenkia ne tik žmonėms, bet ir pačiai kunigijai, pačiai tikybai. Kunigija nemoka ir nepajėgia įkvėpti žmonėms nieko pozityvaus, nes ji pati nieko neturi. Viskas remiasi tik formomis, viešu dievobaimingumu. Visa šitai žmonių dvasios nei kiek nepakelia, proto nelavina, ir kaip „avydė“, taip ir „piemenis“ paskendę didžiausiame obskurantizme. Viso gi šito išdaviniai tokie, kad pasirodžius naujiems realiams veiksniams — viskas griūva. Ne tik žmonės visai pameta galvą, kaip tos avys išgirdusios šuns staugimą ir manydamos, kad vilkas, bet neatsilieka nuo jų ir „piemenis“ — kunigai.

Bet toks gyvenimas gali būti tik tam tikrą laiką. Ir štai mes matome tarp pačių kunigų vieną naujos dvasios žmogų. Nėra tai kunigo idealas — jis turi ir savo silpnų pusių, bet tai yra protesto reakcijos ženklas. Jis idealizuoja valstietį, stengiasi suprasti naujus gyvenimo iškeltus klausimus ir drauge protestuoja prieš dvasios obskurantizmą, prieš kunigijos blogus pasielgimus ir biurokratizmą. Bet jam prie dabartinių sąlygų lemta tik pražuti. — Taip pat ir toje minioje-masėje prasidėjo reakcija. Kunigijos blogo gyvenimo pavyzdžiai iš vienos pusės ir jų mokymo nepritaikomumas prie realio

gyvenimo reikalų iš kitos, patįs gyvenimo faktai iš trečios —, parodo tai, kad žmonės patįs suranda „gyvenimo tiesą“ ir ja vaduojasi, nieko nepaisydami.

Naujai pasirodęs mūsų literaturoje rašytojas, Dobilas, pirmiausia didelis psichologas. Kaip atskiro žmogaus painiausius dvasios virpėjimus, taip minioj veikiamus „hipnotizmo“ veiksnius jis puikiai suprato ir dailininko plunksna vaizdžiai nupiešė. Daug mažesnis jau autorius sociologas. Dėl to jo veikalas bent kiek išrodo atitrauktas nuo gyvenimo, nes beveik visai nematyti ekonominių veiksnių, o viskas remiasi tais ar kitais dvasios virpėjimų išsivystymais. Tik tos apystovos, kuriose mūsų kunigija veikia, autoriaus nupiešta visai teisingai ir prideramoje proporcijoje įvesta ekonominiai veiksniai. Dėl to kunigijos gyvenimo paveikslai ir yra vaizdžiausi.

Iš veikalo matyti da viena ypatybė — tai didelis atsidavimas ir meilė prie viso gyvenimo. Pavizdžiui, blogosios kunigų gyvenimo pusės daug vaizdžiau aprašyta, negu kenc-nors kito. Bet skaitydamas jo vaizdus visai nepajusi tos neapykantos, kaip tai dažnai sukelia kitų autorių panašūs raštai. Nes pas Dobilą, kaip ir gyvenime, nėra veiksnių nei apsiereiškimų, kurie neturėtų savo priežastį. O pažįstant priežastis nėra ko nei pykti, nei neapkęsti, nes aišku, kad *kitaip ir būti negali*. Žinoma, ne visur lygiai visa tai autoriui pasisekė, bet apie tai kalbėti čia nėra nei vietos, nei reikalo. Pažymėčiau tik, kad visai nereikalingai vartota tokia daugybė svetimų žodžių, pasakymų ir net ištisu skirsnelių grynai svetimomis kalbomis. Bent apačioj reikėjo paduoti tų vietų vertimas, nes dabar daugelis skaitytojų ne viską galės suprasti. Taipgi priderėjo tam tikri apysakos periodai viens nuo kito žymiau atskirti, nes dabar, ypač nepatyrusiam skaitytojui, išsyk bus sunku orientuotis. Bet vis tai mažmožiai. „Bludas“ vistiek bus per amžius, kaipo svarbus lietuvių kultūros dokumentas, parodąs indomiausią laiką — *viešosios ir savosios sąmonės persilaužimo tarpulaikį*. „Bludas“ negali būti nepastebėtas nei vieno lietuvių, ypač visuomenės veikėjo, nes čia paveiksluose nupiešta lietuvių ne tik dvasios, bet jos gilumų stovis.

A.

MIKAS PETRAUSKAS.

IŠ MUZIKOS ISTORIJOS.

(Žiurėk "L. M." N35).

Piešėjas Pireicus (gyv. 386 m. pirm Kristaus) buvęs net iliustracijas nupiešęs lietuvių muzikos instrumentų ir Platono mokiniai, skaitydami geografo Ktesias (416—399 m. prieš Kristų) raštus, matė lietuvių instrumentus, padarytus iš eglės skuros arba mauknės, bubinus ir viksvines dūdas. Toliaus sakoma: "Męs iš Platono biografijos sužinome, kad pirm Kristaus 500 m. jau Lietuviai, nors su kitonišku tautos vardu, gyveno Baltųjų jūrų pakraščiais ir muziką garbino, kaip dievų balsą, o šokimą glamonėjo, kaipo dievų amatą arba dangiškąjį jų užsiėmimą.¹⁾ Tą pridėjau paliudijimui, kad tarp Graikų ir Lietuvių buta didelio ryšio, išsireiškusio muzikoj. Kitokį ryšį suvest sunku, nes gyvename savu geografišku padėjimu žiauresnėj gamtos dalije, negu Graikai; čia daugiau viskas naikinama tos abelnos geodinamikos, taipgi iš tapytojystės, skaptorystės ir architektūros senų liekanų neturime. Likus vien muzikadaina tautos milžino krutinėje; tuom galime labai ir labai pasidžiaugt.

Tolesnis rišis mūsų dainų su Graikų nustatytomis palaipomis yra šioks: daugiausiai bus lietuviškų dainų lydiškoj palaipoj ir čia melodijos dainų prasideda netik kad pamatiniu balsu arba tonika, bet ir to pirmo laipto tercija ar kvinta. Paskesniai eina hypophrygiška palaipa ir čia pradžia dainų melodijų dar įvairesnė: prasideda pamatiniu, tercija, kvinta ir net septima. Septima prasideda tokios dainos, kurios išrodo panašesnės šokiui. Yra daug dainų phrygiškam styliuje su pažemin-

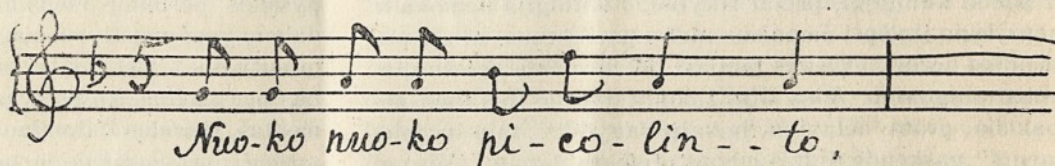
palaipų su paduotomis pažvalgomis palaipų per Zygmantą Noskovskį.¹⁾ Pačiame pamate skirtumas mažas, bet teoretiškas kitoks. Jis taip palaipas ėmė, kaip klasikai 16 metašimčio bažnytinėj muzikoj nustatė. Kur aš vadinu palaipą, pagal teorijos Aristokseno, 'lydiška' — Noskowskis vadina "joniška" (arba lydiška su paaugštintu ketvirtu balsu.— Čia bus I. Noskowskis vėl suklydęs: turi but ne paaugštintas, bet pažemintas ketvirtas balsas). Taipgi ir toliau eina. Jaigu kas nori žinoti eilę bažnytinių palaipų, tai jas galima rašti istorijose Conssemaker'o, Fétis, Kiesewetter, ir Studienzur Geschichte, Notenschrift von Hugo Rieman. Leipzig, 1878.

Rinkinyje dainų "Melodje ludowe litewskie" galima daug dainų surast, kurios turi panašias užbaigas su paduotais graikiškais senovės hymnais, ypač su užbaiga hymno Nemesis. Netik dainos didžiosios palaipos savais vingiais buna panašios, bet taipgi dainos ir palaipos mažosios arba minorinės. Kad ir nurodžius dainos No. 391. Toji daina nėra tuomi minoru, kokį męs dabar turime, bet joje stilius phrygiškos senovės Graikų palaipos.

Phrygiškame styliuje mūsų dainų pastebiamą užbaigą vienok daug kitokesnė. (Hymnas Nemesis yra hypophrygiškoj palaipoj arba, kaip dar Graikai senovėj vadino "harmonijoje".)

Nekuri palyginimą, nors labai mažą, reik padaryt su Finų runas arba tradicionališku dainavimu, taip kaip ir su padaviamu karta kartai musiškiu liaudies dainavimu.

Iš daugelio variantų šios Finų dainos paduosiu palyginimui vieną. Štai:²⁾

tu VI laiptu,— šios prasideda daugiausiai pamatiniu arba tercija. Hypodoriškam arba eoliškam styliuje yra ir-gi labai daug dainų; tos jau liudnesnės,— šios prasideda tankiausiai pamatiniu arba kvinta. Aš Graikų palaipas imu tokioj eilėj kaip jas Graikai vartojo ir man rodos, kad tas bus labai teisingai darant palyginimus su sena mūsų daina. Aš čia padariau skirtumą kaslink

1) Plato. Mikas Stakėnas. "Vien. Liet." No. 2, 1912m.

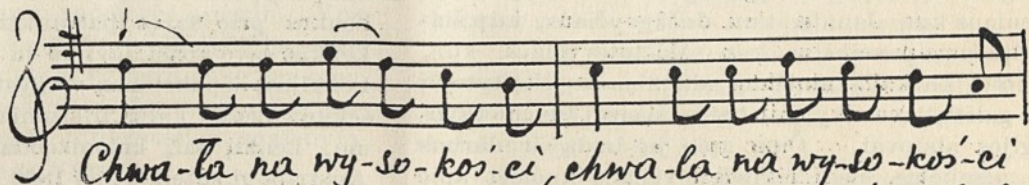
Taip tą dainą Fétis paduoda, kaip ją su "kauntele" pri-

1) Melodje ludowe litewskie, zebrane przez ś. p. księdza Antoniego Juszkiewicza, opracowane przez ś. p. Oskara Kolberga i ś. p. Izydora Kopernickiego, a ostatatecznie opracowane, zredagowane i wydane przez Zygmunta Noskowskiego i Jana Baudouin'a de Courtenay. Kraków, wydawnictwo Akademji Umiejętności. 1900 r.

2) F. S. Fétis. Histoire Générale de la musique. Paris. 1869. Tom I.

tariant dainuojama.¹⁾ "Kantele" suderinta tokiame augštume, kad su dabar nustatydimu muzikos augštumu supuola gaida sol. Tas vienok jokio skirtumo nedaro tvirtinimui, kad toj dainelė, kaip ir daug lietuviškų dainelių, įgula hypodoriškon arba ajoliškon palaipon.

Pas Lietuvius dainos buvo dainuotos visokiuose gyvenimo pritikimuose. Iš tų dainų mes turim žodžius: A. Juškevičiaus, J. Basanavičiaus ir kitų; melodijas A. Juškevičiaus; taip to naminio dvasiško gyvenimo siulas yra. Bet kokios buvo senovės Lietuvių dainos bažnytinėse apeigose, tai čia ve didžiausia spraga istorijos muzikoje, kurią užtvert niekuom tuom tarpu negalima ir reikia palikt tolimesniam laikui. Maldos buvo užsilikę iki labai netolimos praeities. Viena iš tokių maldų paduodu žodis žodin:

"Jaunas mėnó, Kunigaikšti:

Tau pilnu ratu —
Man sveikatu;
Tau sudylti —
Man gyvinti".

Šiokią maldą man papasakojo mano motina, ją girdėdavus senius kalbant Untagavės kaime, Švenčionių pav. — pirmu kartu jauną mėnesį pamačius.

Giedamos maldos, užėjus krikščionybei, buvo greičiau draudžiamos, nes jas galėjo girdėt nauji adeptai ir draust, taigi tokios pirma ir pražuvo, negu maldos kalbamosios.

"Žmonija nuo savo kudikystės turėjo palinkimą prie dailės. Šokiai, butent, rytmiški kuno judėjimai, dainos, pasakojimai, pagalios muzika — tai žmogaus dvasios maistas."²⁾

Lietuvių daila visomis sielos vilnimis išsiliejo dainose. Surasi dainas ir melodijas visokeriopo upo, įvairiausio rytmio ir pastovios narsos. Yra dainos, pilnos gilaus liudėsio, bet ne tokio, kuris nurodo beviltę, neduodančią pasitikėjimo savo jiegoms: arba vėl toks, kurs žaibo greitumu suteikia vilties kibirkštėlę ir tuoj vėl gęsta; to mūsų dainose mažiausiai. Nėra tos čirškančios dvasiškos kovos, bet yra titaniška ištvėrmė, pastovumas ir lygumas.

1) Lygiai jau tokia dainelė įgula ir phrygiškon palaipon.

2) Karolis Vairas. Literatūros Evoliucijos lapai. "Laisv. Mintis" No. 23, 1912 m.

Kas link rytmio melodijų, tai gal bus daugiausiai dainų trijų kirčių — zodaus rytmio; paskesniai eina dainos dvejų kirčių, keturių, šešių, penkių, septynių, devinių ir aštuonių. Kas link ritmo dainų galima surast geras žinias veikale M. K. Čiurliano "Apie Muziką"¹⁾

Pasitaiko vėl vienas dalykas keblus išrišimui, — tai mūsų dainos, panašios į bažnytines dainas arba gal bažnytinės į tautiškas. Kad jau veikalas pasitaikė, tai aš iš to veikalo vieną dainelę ir nurodysiu, kurios ant-ra dalis pilnai supuola su "kolenda": "Przybierzeli do Bethlejem pasterze" su daina, paduota C.K. Čiurliano pami nėtame veikale. Puslapis 71, daina:

"Išėjo tėvelis į mišką (lengvai)

Išėjo motinėlė į mišką

(greitai) Išėjo tėvelis, išėjo motinėlė,

Išėjo visi vaikai į mišką.

Tos dainos greitoji dalis supuola su "kolendka".

Aš-gi tvirtinu, kad kompozitorius "kolendos" pasinaudojo tautiška dainele, bet ne atbulai. Žinoma gerai, kad iki Palestrinos visi kompozitoriai ėmė motyvus bažnytiniams veikalams iš tautiškų dainų. Rašė mišias keliems balsams ir ypač tenorui, duodavo tą paimtą tautišką motiva, kartais net ir su dainos žodžiais, jokio ryšio neturinčiu su bažnytiniu veikalu, kaip kad 'messa'. Po Palestrinos jau dalis kompozitorių pradėjo jieskot ikvėpimo, stengėsi bažnytiniams dalykams surasti savus motyvus, bet kiti ėjo senomis vėžėmis, kiti pradėjo naudot visai svietišką muziką. Taipgi ir mus Kozlovskis, Kurpinski ir kiti sėmė daug motyvų bažnyčiai iš tautiškų dainų; Grimmas ir Moniuszko bažnytiniams dalykams jau stengėsi surast savo motyvus, bet ir iš tų, ypač Moniuszko buvo po itekme liaudies dainų. Tokiu budu ir nurodyta "kolenda" bus parašyta ant motivo tautiškos dainelės. Tokių dainų ir giesmių yra daug ir čia ne stačiau sau tikslu to aprašinėt; taigi tuos dalykus palieku tolimesniam laikui.

(T. b.).

1) Sofija Čiurlionienė (Kymantaitė) "Lietuvoje" Juozapo Zavadzko spaustuvės išleidimas. Vilnius, 1910.

Šis bei Tas iš Chronikos

Talpiname šitan numerin paveikslus trijų Lietuvos kuningų, garbingų vyrų, kurie atsižymėję yra mūsų rašliavoje, beję Maironį, Margalį ir Dėdę Atanazą. Žinome, kad vienam ar kitam toks mūsų darbas nepatiks, kaip nepatiko patalpinimas paveikslu kun. Tumō. Mat, yra žmonės, kurie mums primeta viėnpusiaivimą, o jeigu mes parodome, kad plačias į gyvenimą žiurime, kad pažistame ir savo priešus, ir kad tuos priešus paveiksluose parodome skaitytojams, itikėdami, juog priešas nėra toks juodas kaip jį piešia, — tai tuli polytikos vyrai išsigąsta ir pagabūs yra akis užsidengę kelti riksmą: dangus griuva! Męs-gi dangaus griuvimo nebijome, ir kaip seniaus kun Jaunio, kun. Juškevyčiaus, taip šiadien talpiname paveikslus kun. Maciulevyčiaus, kun. Šnapščio ir kun. Pakalniškio, idant mūsų skaitytojai išvysti galėtų savo akymis, kaip išveizdi tie Lietuvos kuningijos atstovai. Čion apie jų budą ir darbus nieko nesakome, nėra tikimėsi vėliaus kuomet apie tai plačias pašnekėti galėsią.—

Neretai mūsų draugai socialistai rupinasi atrodyti, kad socializmas nėra priešingas krikščionybei, net turime kningeles, aiškinančias, kad katalikas gali būti geru socialistu. Navatnas tai gana dalykas! Partijos programe pasakyta, kad socializmas neturi darbo su religija. O juk nėra nesvarbu, ar socializmas yra priešingas krikščionybei ar ne, jeigu tik jis pats yra geru dalyku. Krikščionybė, susidedanti iš senovės pasākų ir šios dienos suktybių ir klastų, nėra atrodymu teisybės. Kuomi labiaus koks klausimas sutinka su krikščionybe, tuomi labiaus reikia klausties ir žiurėti, ar jis nėra kokių nuklydimu ar svajone.

Rumėnija ima kassyk kiltėsnę vietą įimti tarpe Europos viešpatyščių. Kasmet išleidžia svetur pardavinių į 200 milijonų dolerių vertės, ir mokesčių yždan kasmet sueina į 100 milijonų dolerių. Turi taikos laike 105.000 gerai išlavintos armijos, o karės laike gali pastatyti 400.000 kareivių. Šalis yra turtinga, ir gyventojai turi nemaža mokyklų. Gyventojai išsibarstę yra: 3½ mil. kenčia vengrų priespaudą Transylvanijoje, 2 mil. vargsta Maskolijoje, 200.000 gyvena Serbijoje, 100.000 Bulgarijoje ir 400.000 Makedonijoje ir Albanijoje. Priskaitant prie Rumėnų taip-gi Kutzo-Valakus, kalbančius tarmę Rumėnų kalbos, Rumėnų tauta siekia bent 14 mil. galvų. Nestebėtina už tai, kad apšvietimui tautos augant, Rumėnai reikalauja, kad jų tiesos taptų Europo-

je pripažintos. Nors Rumėnai ruso-turkiškoje karėje gelbėjo Maskoliams įimti Plevną, vis-gi Maskolija prisisivino Besarabiją, už tai žadėdama Rumėnams visą Dobrudžą su miestais Silistrija, Rusčuk, Varna ir Šumla — strategišką keturkampį, ir Berlyno sątaika (1878) tam nesipriešino. Dabar kada Bulgarai išpainiojo į karę su Turkija, Rumėnams ne sunku būtų su armija išgriauti į Sofiją, ir todėl karės metu naudodamiesi, Rumėnai gali savo siekinius be didelio vargo atsiekti. Šiadien Rumėnija užima tokią stovėnę, kad dėl savo labo gali įpainioti Austriją į karę su Maskolija. Mes Lietuviai galime tik palinkėti, kad Rumėnai įsitaisytų savo viešpatiją ant pamato lygybės, gerovės, šviesos ir laisvės.—

Maskolija šiadien skersakiuoja Austrijai, kuri intriguoja Lenkų tarpe. Juk žinome, kad lenkai rengiasi į maištą ar karę su Maskolija. Austrija lenkus drąsina, ir ypačiai sutuoktuvėmis aristokratų vaikų tikisi Lenkus prie savęs patraukti. Maskolija-gi atšalino Lenkus savo apaštalavimu su knutu ir antdėdama ant Lenkijos nepakeliamą vergystės jungą. Vokietija persekioja Lenkų kalbą ir stumia Lenkus laukan net iš namų, Lenkų šalį kolonizuodama vokiškais naujokais. Austrija-gi suteikė nuo 1866 m. Lenkams garbingą sąlyje vietą, ir Vienos polytikoje Lenkų kliubas lošia nemažą rolę. Neseniai Austrijos antkunigaikštis Karolis Steponas vedė Čartoryskiutę už pačią, o tris metai atgal kunigaikštis Radvilas apsivedė su Austrijos kunigaikščiute Renata. Tai vis esą daroma su polytiška nuožvalga, ir Maskolija spėja, kad Austrija rengiasi atstatyti nupuldytą Lenkiją. Austrijos sosto įpėdinis Franz-Ferdinandas tapo auklėtas Lenkų patrijoto grovo Vodzickio, ir sako drąsinąs Lenkų polytiškas svajones.

Vyliodama prie savęs Lenkus, Austrija laimėjo pralankumą Rumėnijos, o dabar ir Rusinus mėgina laimėti įsteigdama Lvove ukrainišką universitatę. Aišku darosi, kad piet-vakarinės gubernijos Maskolijoje darosi neištikimos, ir jeigu karė tarp Austrijos ir Maskolijos įvyktų, kaip šimet laukiama yra, kas gali spėti, ar Lenkų karalija netaptų atkelta iš naujo? Dar reikia priminti, kad Austrijai prielankūs yra netik Lenkų aristokratai, bet ir katalikų kuningija, kuri be abejonės stengsis patraukti ir liaudį katalikiškosios Austrijos pusėn.—

Jeigu kitos tautos svajoja apie savo polytišką ateitį, kodėl-gi mes Lietuviai turime tunoti rankas susidėję? Teisybė, mes dar nesusipratę, mes nemylime nė savo krašto nė savo žmonių, nė savo istorijos nė savo kalbos. Mums nerupi mūsų likimas. Bėgame svetur, ir išbėgę iš po jungo nemintyjame, kaip pagerinus buvis likusiųjų tėvynėje. Net nesusiprantame, kad mūsų šalis, turtinga upėmis ir giriomis, gulėdama Baltijos pa-

juryje, gali atlošti išymę rolę ir civilizacijoje ir polyti-koje. Užmirštame, kad Mažoji Lietuva yra mūsų šalis, kad Tilžė, Karaliaučius ir Klaipėda, nors Vokiečiais šiandien apgyventi miestai, vis gi yra centrai lietuviško gyvenimo. Latvija su Liepojum, Ryga, Duna-bergu, taip pat augštai pakilusi yra išdarbystoje, apšvietime ir polytiškame susipratime. Didžioji-gi Lietuva dvasiškai ėmė atgyti. Visur steigiami ukio ir jaunimo rateliai, dauginasi skaičius mokyklų, turime savo nors cenzuruotą pressą. Tad Mažoji Lietuva, Latvija ir Didžioji Lietuva nemažą turi įiegą, ir jeigu panlituanizmo idėja išikerėtų, jeigu ryšiai tarp Prūsų Lietuvių, Latvių, Žemaičių ir Lietuvių Augštiečių drutinami būtų, kas gali abejoti, juog su laiku mūsų šalis šiaurvakariuose tiek sverti galėtų, kiek atgimsianti Lenkija, arba minėtoji augščiaus Rumėnija? Jeigu šiandien negalima dar svajoti apie Lietuvos federatyvišką respubliką, tai vis gi laikas pamanyti bent apie autonomiją ir artesnį susirišimą visos mūsų padermės sąnarių. Ypačiai jeigu kultų karė tarp Austrijos ir Maskolijos, į kurią turės išimaišyti ir Vokietija, ne būtų daug sunkenybių įsteigti — jeigu ne federatyvišką Lietuv-Latvijos respubliką, tai bent šalį gauti autonomiškai suvienytą, su centru Vilniuje, Kaune ar Rygoje.

Tad nenusiminkime galutinai dėl savo tautos ateities! Mokinkimės, vienykimės, lavinkimės polytikoj, ir ateis laikas, kada paspjis saulutė ir į Lietuvos padanges. O jeigu snausime ar migosime, jeigu nemylėsime savo krašto ir žmonių, pasmaugs mus kaimynai: Maskoliai ar Vokiečiai ar Lenkai! Platinkime idėją panlituanizmo ir federatyviškos Lietuv-Latvių respublikos!

J. Baniulis.

Fantazija apie geles.

(Pagal *Pludoni*).

(Žiurėk "L. M." N35.)

Ar aš gyvenu? ar aš jau numiręs?
Ar nun diena? ar naktis?
Kodel aš esu taip nuvargęs, taip begalo nuvargęs?...

Ar kas atsitiko? Kam? Kada? Kaip tai atsitiko?...
A! nu aš suprantu! Nu aš žinau, nu aš visa žinau?

Kvailybė! ar tai ne didesnė kvailybė: kištiesi int kito reikalus, juodos, apsiblausiusios draugės reikalus?
Gyvas šuva juk vertesnis, negu pastipęs liutas.—
Kas tai sakė?

Mirti?— Ne! gyventi! Gyventi aš noriu, ir *prisikelti!* Taip, aš noriu *prisikelti!*...

Jai aš nebuč puolęs, tai kokiuo budu galėč ragauti prisikėlimo laimę ir džiaugsmą?

Nors aš ir puoliau, bet nebuvo *atskalunu*.

Kadir buvau parpuolęs, bet nemokėjau landžioti ir rėplioti. Ir niekuomet aš — nors ir parpuolęs — nebuč toksai puikus landžiotojas ir rėpliotojas, kai dažnas *stačiai stovintis*...

Eik šią tu, naktie! Eikš tu, juodoji! tu piktan vedėja! Tavo žibančiosna akysna aš surinksiu savo testamentą:

Aš noriu prisikelti!

Kalbėk int mane nors tukstančiais vėsių vyliojančių liežiuvių; žiurėk int mane nors tukstančių tukstančiais žvaigždžių akių; apsikabink mane, bučiuok mane, vyliok, erzink, prižadėdama burvingiausius undinių šokius, saldžiausius akių-mirksnius,— veltui! Tu manęs daugiau nebeprigausi!

Mano noras išaugo, kai karalių sala iš mano skausmų gelmės, stiprus ir nepajudinamas.

Kadir jis nuogas dar ir nevaisingas, kai vos tik iš juros išlipusi sala, bet palauk — už metų-kitų iš jo išaugs patsai gražiausias medis, kurio šakose čiulbės skaisčiausieji paukščiai.

Vai, vilčių svaigulys! Tu — švenčių puota! Tu — rytojaus pumpurėlis! Tu — kupina laimės taurė! Tu — pati dievybė žmoguje...

Kokia šviesa aplenk mane!... Kokios fleitos!... Kokie žiedų varpeliai!... Koksai Veito svaigulis!...

Tu, atgimimo džiaugsmas! tu atgimimo džiaugsmas!

Auksinis tiltas per chaoso gelmę...

Klonyj, tamsoj žiba klaidus žiburiai:

Traukia širdį jie tenai;

Klonyj, tamsoj raudonas daimonas šoka,

Tik kibirkštis tryška...

Vai, perilgai, karštasai mano geisme, tu buvai jojo geiduliu,

Žaislu-žaisliu,—

Kojos nuvedė klaidžiu taku...

Kur gimtynė su nameliu?!...

Nu, pakilk manasai geisme!

Šen, greitasai tyrų žirge:

Žiotin geležis aš tau idėsiu,

Aukso balnu pabalnosiu,

Deimanto padkavoms pakaustysiu —

Ant tavęs,

Prie savęs

Puikus nujosiu!...

Hop! int vėsulos šoki!

Sudiev, gėlių kloni!

Dvasia ukuose skęsta...

Aš eisiu, kur verda, putoja

Sniegas ir vėjas pusdams į veidą...

Trip! trap! huva!
Jau naktis artima:
Debesiai rausvi,
Saulėlaida arti,
Mėlsvu ramumu apsisupus dirva...

Ai-tai! per kalną
Int saulėtą plotą!
Per miškus, per bangas,
Sieksiu skardžių angas.
Tyra kalno orą dvasia kvėpuoja...
Žaisk, dvasia, žaisk!
Šimtasaulinė šviesoje,
Kristalinėje giedrumoje,
Visasvietinėje romoje!
Žaisk! žaisk! žaisk!

* * *

Iš kur taip umai šitasai ledinis liudnumas? Nuo ko šitas akklasis tuštumas širdyje, sunkesnis ir labiau sloginantis, negu lavonsklepio oras.

Ar jūs jau bėgate nuo manęs, mano džiaugsmi? Bėgate! bėgate! baltieji dienos draugeliai, int saulėtesnes vietas, pas laimingesnius žmones! Pas mane ant jūsų gali tuč tuojaus užklupti naktis...

Kaip vėsu aplink mane pasidarė, ir tylu.
Tylu, tuščia ir apvienėje.

Kur jūs pasidėjot, mano draugai? Kodėl jus palikote mane vieną? Toli, ant ano kalnelio aš dar, kai per sapnus, girdžiu jūsų linksmąjį juoką.

Fleitos nutilusios... Gėlės nuvytusios...

— Ar senai jau, kaip saulė nusileido? Ar senai jau, kaip mėnulis patekėjo?...

Paslink arčiau tu, amžinasai naktibalda, tu flegmatiškai išpust azandi, tu nebyly lindike! Daugel kartų aš gailėjaisi tavęs ir tavo darbo. Sakyk, kodėl tu švieti, jai tu nešildai? Ne spindulių reikalauja bėdini žemės kudikiai, bet šilumos. Sielos šilumos, vidujinės šilumos, saulės širdies...

Bet sapnai?... bet iliuzijos...

Tu sakai: kas būtų gyvenimas be iliuzijų, be sapnų?...

Ar iliuzijos ir sapnai nėra didžiąja sielos šiluma?

Taip, senasai vyliugi! atleisk man užu mano paklaidą! Nu pradėsiu tikėti, jog pasaulyje taipogi yra garbingi vyliugiai.

Ir mėnulis tęsė:

“Bėgk nuo tikrybės šviesos! Jieškok prieglaudų ramioje sapnų sutemoje, mėlsvame iliuzijų šešėlyje. Ar garai ne iliuzijos? Ar meilė ne iliuzija?

Ir kas būtų pasaulis be meilės?...

Taipogi ir mano šviesa yra iliuzija. Tu pat-sai esi iliuzija. Ir visas gyvenimas, visas pasaulis yra iliuzija.

Nenešk žmonėms tikrybės — nešk jiems iliuzijas, jai tu nori suteikti jiems laimę.

Ir jai tu stengi juos nors akimirksniui apmonyti, tai tu padarai jiems daugiau gero, negu kad butum sudaręs jiems dešimtį tikrybių.

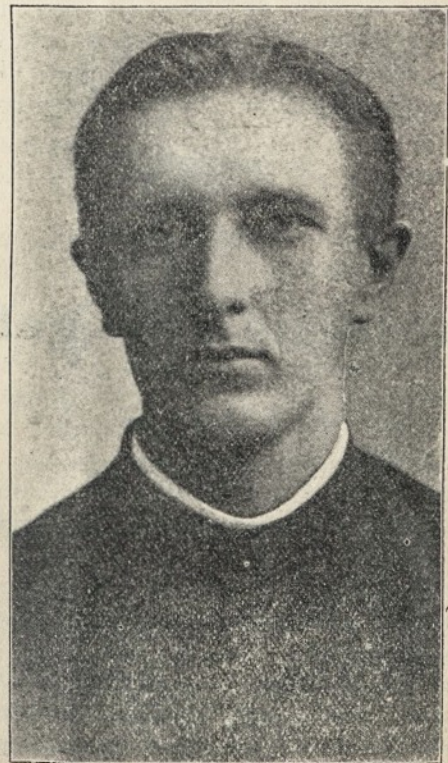
Eikš laukan, pas mane! Aš išmokinsiu tave, kaip nugrimzti pasaulio didžiojon iliuzijon, iki tavo valanda ateis ir kol nėra jau pervėlu...”

* * *

Čia aš nebestengiau beklaisyti vyliugingos mėnulio kalbos. Aš pertraukiau jo kalbą tardamas:

“Gana! senasai mone, gana! Tavo liežiuvis byloja taip saldžiai, it jis būtų prisičiulpęs dobilų žiedų medaus. Baigk kartą savo saldžiąją, nei medus kalbą, savo tuščią plepėjimą! Eik pas jaunus vaikinukus, pas neprityrusias mergaites: gal jie ir patikės tavo didžiąjai pasaulio iliuzijai, jai jų dabartis nėra gudresnė už manąją praeitį. Aš jau senai jai nebetikiu. Aš esu pažvelgęs int šio dalyko vidų, ir perdaug esu žiurėjęs, ir perilgai žiurėjęs. Ir nun žinau, jog rasos lašas nėra tai deimanto perlas, bet yra ir pasiliks rasos lašu, kuris, i puolęs į dumblus, pavirsta į dulkes. Nunai aš žinau, jog, jai kas nori pagauti savo šešėlį, nuo to jisai bėga; bet kas nuo jo bėga, tai tą jisai vejasi.--

(T. b.)

Kn. Kazimieras Pakalniškis

“Dédé Atanazas”.

JAUNIMO SAPNAI

✿ ✿ L. M. A. S. organas ✿ ✿

LAIKO EKONOMIJA.

GYVENIME vienus dalykus vertiname labai augš-
tai, kuomet kitiems visai žemą kainą teskiria-
me ir tas yra pagal jojo reikalingumą, t. y. pa-
gal tą, kaip mums yra naudingas. Prie to ir net tas
pats dalykas kartais esti visai mažos vertės, kuomet ki-
tuose atvėjuose yra brangiausia už viską, žiurint pagal
aplinkybes bei sąryšį duoto dalyko prie mūsų pačių.
Paveizdan, esant prie skaistaus šaltinio vandens mums
jisai (vanduo) tarsi yra visai be vertės, tačiau ištroš-
kusiam, ypač esant kur visai nesiranda vandens, tas
pats šaltinėlis šitam asmeniui yra brangesnis už viso
pasaulio auksą, diementus ir net patį pasaulį, nes ant to
remiasi jo visa gyvastis. Vienok randasi tokių daly-
kų, kurių vertė mažiau ar daugiau vienokia ir kurios
negalima nė nupirkti nė vieną sykį pragaišinus sugra-
žinti, imant plačioje prasmėje. Vienas iš jų yra — tai
laikas.

Kam-gi tas laikas nėra brangus? Visiems — pasigir-
sta vienbalsis atsakymas. Tą žinome patį iš prakti-
kos, tat ir neužsimoka daug kalbėti. Čia nukreipsime
kalbą į jojo taupymą arba ekonomiją, t. y. pasižiūrėsi-
me, kaip kartais budami labiausiai užsiėmę, skubiau-
siai dirbdami sugaišiname labai daug brangaus laiko.
Pastarieji žodžiai, išivaizdinu, nevienam atrodyt neturį
nė mažiausios prasmės, nes iš paviršutinės pažiūros
kaipgi galima laiką gaišinti skubiausiai dirbant. Ta-
čiau ant nelaimės su labai daugel taip yra. Daleiski-
me, žmogus paima kokią kningą skaityti, sakysime apy-
saką. Čia nenorėdamas daug laiko praleisti skubinasi
jos lapus perverstį taip greitai, kaip akį gali perbėgti
margas eilutes. Tokią sistemą vartodamas netunka
perverstį iki paskutiniam puslapiui padėdamas sulygi-
namai nedaug laiko ir tokiu būdu jau šią kningą per-
skaitė. Iš pradžios atrodo, kad tokis asmuo į trumpą lai-
ką atliko tą, kas kitam būtų užėmęs daugiau valandų.
Paviršutinė laiko ekonomija aiški. Vienok mieriu buvo
arba bent turi būti ne kaip greičiau perskaityti, bet
kaip daugiausia naudos ištraukus iš jos. Skubus skaity-

mas niekuomet negali duoti pamato nuodugniam supras-
ti perstatomus charakterius, jų prasmę bei sąryšį su
tuometiniu laiku ir apystovomis, O iš apysakos to ne-
gavus reiškia tiek, kiek ir visai josios neskaičius. Tat
tose praleistose valandose skaityme kningos tikslas vi-
sai neatsiektas ir dėlto visas triusas yra veltui sugaišin-
tas. Tokiu būdu pasirodo, kad tokis darbas nėra laiko
ekonomija, bet paikas jojo gaišinimas. Persistatykime
antrą žmogų skaitantį tą pačią apysaką, kurią nesisku-
bindamas verčia, bet su nuodugniu supratimu kiekvie-
no sakinio, kiekvieno žodžio, neatsižvelgiant kadir daug
laiko ima, užtat sykį perskaitęs gavo naudos šimtą nuo-
žimčių, kas jo apyrege daug praplatina ir beabejonės po
tokio perskaitymo jis tampa truputį kulturingesniu.

Vienok šitas paminklėlis tėra sulyginamai neperdi-
žiausios vertės. Gyvenime, ypač dvasiškame, randa-
me dar didesnių paklaidų. Mes žinome, kad žinojimas
daugel kalbų yra tarsi rodyklė kulturingumo, nors daž-
nai atbulai, nes galima žinoti kelias kalbas ir nebūti vi-
sai inteligentu, jeigu su jomis visas dvasiškas šaltinis
baigiasi. Daleidžiant, juog kalbų žinojimas yra nau-
dingas ir net reikalingas, ypač naujųjų, mes dažnai su-
tingame tokius, kurie su didžiausiu stropumu kala
vieną kalbą paskui kitos. Per visas gramatikos taisyk-
les pereina, ir jau nemažą žodžių skaitlių pasisekė pasi-
savinti ir net vargais-negalais pradeda lengvus raštus
skaityti naujai išmuktų kalbų, nors žodyną daug dau-
giau vartoja, negu patį skaitymą. Kitais žodžiais sa-
kant, pasirodo vaisiai ilgo ir sunkaus darbo. Paban-
džius-gi praktiškai vartoti, pasirodo, kad žinojimas dar
labai netobulus, nes klaidų perdaug randasi. Intelligen-
tiškas žmogus niekuomet nenorės bile kokią kalbą klai-
dingai vartoti, o nuo to pasiliuosuoti ima beveik visą
gyvenimą. Tat naujos kalbos išmokimas yra darbas
beveik viso žmogaus amžiaus. Norint-gi jas kelias žino-
ti tobuliai, tai jau labai retai kam pasiektina, kuomet
jųjų palaikymas, daleidžiant, kad galima kelias kalbas
tobuliai žinoti, reikalauja kasdieninio vartojimo, kas
visą laiką užima, nepaliekant kitiems reikalams. Pu-
siau-gi pramokus ir paskui nevertojus tai per metą ar
antrą jau ant tiek užsimiršta, kad praktikoje pavartoti
nė kiek nebegali. Tokis pusiau-pramokimas ir ilgai-
niui vėl užmiršimas reiškia sugaišinimas keletos metų

sunkaus darbo. Tokiu budu ir pasirodo, kad ir sunkiai dirbant yra laiko gaišinimas. Vienok tulas atsilieps, juog tokis darbas, kaip kalbos mokinimas su tikslu užmiršti yra lavinimasis. Tas tiesa, bet nereikia pamiršti, kad galima taip pat gerai ir net daug geriau lavintis mokinantis tą, ką gyvenime manai vartoti. Šitą kalbu turėdamas mintyje ne lingvistus, kurie kalboms yra pasišventę, bet abelnus žmones, norinčius buti kulturingais.

Taip pat neretai dailininkai, daktarai, dantistai ir kiti tam panašūs imasi mokintis augštosios matematikos, kuri nē tuo laiku nēra butinai reikalinga, nē ateityje tikisi vartoti. Matēmatika, reikia pasakyti, ima labai daug laiko, idant ją išmokti, kuomet nevartojimas jos reiškia gulutinį užmiršimą. Taigi prabėgus tulam laikui jis ją žino tiek, kiek ir prieš jos mokinimosi. Čia ir-gi panašioms profesionalistams, praleistas mokslui laikas yra mirtinai pragaišintas. Į šį labai dažnai atsakoma, juog matēmatika išlavina protą, tobulina mąstymą, svarstymą ir visas kitas minties fakultates. Atsakysime, taip, tik su pridėjimu, kad matēmatikos mokinimasis palengvina visokias kitas matēmatikos užduotis rišti, bet niekuomet iš matēmatiko negalima padaryti gero sociologo arba tepliočio, jeigu pirmas neturējo talento sociologinius klausimus rišti, o antras neturējo skonio sujungti spalvos, kad išeitų harmoniškas paveikslas. Kitais žodžiais sakant studijavimas vieno dalyko neduoda pagrindo buti išsilavinusiam visai kitame... Niekuomet muzika neišsvystis gabumą buti didžiu inžinierium, jeigu iš prigimties pas jį nesirado talento buti pastaruoju, ir gi taip pat žinojimas teisių nē biskio nepalengvins mokytis medicinos.

Kiekvienas žinojimas yra geras ir pageidaujamas, bet reikia atsiminti, kad visko vienas žmogus negali žinoti, tat ir yra protingiausia lavintis tame ir žinoti tą, kas bus reikalinga busimo gyvenimo praktikoje, visus kitus paliekant nuošalyje. Šitas gali kam priminti siauražinystę, kas reiškia žmogaus neišsilavinimą, ir apie ką kitą sykį pakalbėsime. Filosofija laiko taupymo yra mokinimasis svarbiausiai to, kas tiesiog bus vartojama gyvenime su visais kitais dalykais, turinčiais mažiau ar daugiau glandų sąryšį su principaliniu ir taipgi nepamirštant, protingoje tvarkoje bei gerai atliekant. (Žinoma pats per save suprantama, kad tas turi įtalpinti reikalingą prisirengiamąjį mokslą). Tokia taisyklė visuomet duoda geriausias išdavas.

Elnis.

USIMASTĖS.

Einu, stoviu aimanuoju,
Kaip paklydęs puščių vėjas.
Naktį, dieną nenustoju,
Lyg vaidinas: lyg sapnuojas...

Mintįs blaškos, kaip tifonas.
Širdį sopa: sopa skaudžiai!
Visi kenčia! — ar aš vienas,
Taip dejuoja sunkiai, griaudžiai!

Grožē svieto nemalonu;
Šviesa Saulės man aptemus.
Liudna daros kur tik einu...
Kaip tas srioves pragynus?

Kas priverēia taip liudėti?
Kaip parodyt, kad vaitoju?
Kaip linksmumas apturėti,
Ir gyventi tarpe jųjų?

Nieks negirdžia, nieks nejaučia,
Balsą laiko kaipo dumus...
Kad ir brolis jųjų bučia —
Reik liudėti nusiminus...

A. Linkus.

IRKLUOJU.

Volais virsta vilnys vandenu,
Man valtelę blaško, mēto jos —
Irsiu, nebijosiu aš anų,
Dienai švintant vartuos apsisistos.

Rukas rēkia: rykštę čia rasi —
Paklaidintas vargše paliksi...
Skaisti saulē ryte užtekės,
Tamsus rukas vėjais išdulkės.

Klaikus šturmas, vētra užeitų,
Marių piktos žuvys užpultų —
Tų baidyklių niekur nebijau;
Šitaip plaukti jaunas papratau.

Nuožmios jurų bangos apsipras,
Kur irkluota buvo, taką ras.
Kaip perplauksiu srioves valtele,
Vėl keliausiu sausa žemele...

A. Linkus.

Žmogus yra suramintas ir linksmas, kada jis yra idėjęs savo širdį į savo darbą bei atliko geriausiai pagal savo išgale; bet ką jis pasakęs arba padaręs atbulai, tai tas neduos jam ramumo.

R. W. Emerson.

Senas Kudikis.

PAVEIKSLAS IŠ GLADIATORIJAUŠ LAIKU.

TAI buvo pačiame žydėjime viešpatavimo ciesa-
riaus Komodo, kuris budo buvo lengviai per-
kalbamas, bet daug lengviau įžeidžiamas – ypa-
tingai geidžias but skaitomu geriausiu kardininku ir
drąsiausiu gladiatorium Romoje, jis vis didžiavosi gar-
be esant nepalyginamu šaulium. Iš to atžvilgio jis ru-
pestingai save lavino, kad būtų galima išsistatyti viešo-
se vietose sumanume šaudyti iš sedoko. Jis tankiai
cirkuose nušaudavo strusi, kada tas pilnu greitumu
skrisdavo skersai areną, tuomi nustebindamas publiką.
Nebuvo šaulio, kuris būtų galėjęs jį viršyti. Toji pa-
sekmė jį padarė karštagalviu šaudyme – sujudinant
teip giliai, kad jau jis daugiau paisė dėl garbės kaipo
tobulas šaulys, negu dėl garbės ir vardo bei atsakomy-
bės kaipo Romos ciesaorius. Esant šitam teisybe, gali-
ma gerai suprasti kaip Klaudijus buvo visuomenės gi-
riamas, kad jis buvo geresnis šaulys, negu Komodus kas
ir iššaukė jame sielvartą viešo atmonijimo. Nė Nero-
nas nebutų manęs vest ant mirties merginą už „kalnę“
jos mylimojo. Bet Komodus, tironas be pasigailėjimo!
Klaudijus ir jo numylėtinė liko areštuoti jų šliubiniame
pokylėje ir įmesti į skirtingus požeminius kalėjimus
laukti ciesaoriaus nusprendimo.

Po visą Romą pasklydo gandas, kad tulame vaka-
re cirkuose bus perstatyta sudrebinančiausi realė trage-
dija. Ir kiekvienas tikėjosi, kad regykla bus kraujum
sulaistyta iki paskučiausiam laipsniui, nes Komodo šni-
pais buvo gatvės nusėtos, garsinančiais veikalą netikro-
je formoje, idant tuomi sukelti didesnį žingeidumą.
Pasekmės buvo tokios, kad garsintame vakare anksty-
voj valandoje milžiniškas rumas buvo pilnutėlis. Visos
sėdynės likosi pripildytos žmonėmis karštais link liudi-
jimo kankinančioj mirties scenoj. Patsai Komodus,
apsuptas didžiu skaitlium mylėtinių, sėdėjo ant augšto,
minkšto trono, viduryje vienos didelių aptvarų. Vis-
kas tylu; minia lyg be kvapo iš žingeidumo. Štai umai
per vienus vartus pasirodė du jauni: vyras ir moteriškė
su surištomis užpakalyje rankomis, vedami per arėnos
smėlį, aplinkui visą cirką. Jaunikaitis buvo augštas ir
kiltai dailus, tarsi Herkulio formoj, Apollo malonu-
me, viliojantis judėjime ir sudėjime. Mergelė – mažy-
tė ir daili be sulyginimo. Jo plaukai buvo mėlsvai
juodi ir garbiniuoti, ir jauna, švelni barzda dengė jo
dailius skruostus ir smakrą. Jos plaukai šviesiai gel-
toni puolanti iki jos pėdų ir driekiantįsi užpakalyje
kaip ji eina. Jo akys tamsios ir išdidžios – jos pilkos
ir gilios lyg dievaitės. Jie sėdėjo pusiau nesijaučianti,
nes buvo apkvaišinti ir paklaidinti tokia apystova.

Ant galo milžiniškas aplinkbėgys buvo pripildytas;
ir juodu pastatyta ant smėlio apie 125 pėdas nuo
ciesaoriaus, kuris atsistojo ir išdidžiu balsu sušuko:
„Štai nuteistas Klaudijus ir Citina, kurią jis tik paėmė

už pačią. Jie yra nuteisti ant mirties už didelę Klau-
dijaus paikystę, kad žinotų Romos piliečiai, juog Komo-
do valdžia dar nėra supuvusi. Prasikaltimas, kuris
juos prie mirties veda, yra didis, nes Klaudijus vie-
šai apsišaukė, esąs geresnis šaulys, negu aš, Komodus!
Ne! Aš esu ciesaorius ir nepalyginamas šaulys Romoje!
O kuris priešinasi, mirs – mirs ir jo pati sykiu su juo!
Tai yra nuspręsta!“

Ši nepaprasta prakalba buvo atkartota žodis į žodį
per rėksnius pastatytus protarpiais aplink sieną – taip,
kad kiekviena ypata tame milžiniškame buryj girdėjo
kiekvieną žodį. Vienok nei vienas nebuvo nustebintas,
nei ižeistas šiuo begėdišku tikslu. Mat pertankiai Ko-
modus dėl menko prasižengimo, sujudindavo Rymo pi-
liečius su panašiomis mirties bausmėmis. Ir ištikro,
minia išmokyta imti pasibiaurėjimą už džiaugsmą nei
kiek nesusidrebino iš šios baisios tuojaus įvyksiančios
regyklos.

Bet gi tai buvo užtektinai užgauti širdį romėno,
regint jaunavedės veido nekaltybę ir širdies jautrumą,
kada ji atsigrežė į savo vyrą – širdperšoj ir skausme
lyg nebylė aniuoliškame tykume. Jos kilta krutinė kil-
nojosi ir drebėjo iš didelės baimės, sukeltos umu laiku.
Jaunikaitis status ir tvirtas stovėjo suspaudęs dručiai
lupas žiurėdamas drąsiai į priešakį. Iš tarpo žiurėtojų
daugelis jį pažino, kaipo išsilavinusį atletą – ypatingai
kaipo neklaidingą šaulį. Daugelis jį pažinojo teipgi
kaipo drąsų kareivį, tikrą draugą ir garbų pilietį.
Nedaug laiko tebuvo panašioms apmąstinėjimams, kada
didelė klėтка, talpinanti du karštomis akimis ir išalku-
siu tigrą, tapo įvežta į cirką ir pastatyta priešais au-
kas. Išalkę žvėrys likosi sujudinti iki pasiutimui, už-
uodę šviežią kraują, kuriuo tyčia klėtkos grotai buvo
ištepti, kad labiaus juos suerzinius. Tigras staugdami
ir kaukdami, daužydami savo ugninius liežiuvičius, šoki-
nėjo prieš klėtkos duris...

Per visą tą milžinišką ėlipą aplėkė murmėjimas –
murmėjimas rustybės ir pasibiaurėjimo, nes dabar kiek-
vienas suprato, juog regykla bus biaurios žmogžudystės
be parodymo kovos, be apsigynimo...

Budrios ciesaoriaus akys liko nukreiptos linkui ke-
leklupščiojančių žvėrių. Tuo pačiu laiku jis užtėmijo
neramumą ir apsiyylimą minioje. Jis greit suprato sa-
vą padėjimą ir žinojo kaip iš to išėiti. Jis dabar pa-
sirengė iškrėsti šposą, kuris jam suteiktų didelę garbę...
Ir štai akymirkoje jo siekis persikeitė.

Sąnariai jaunos mergelės pradėjo slinkti žemyn ir
palengva ji susmuko ant žemės. Šitas išsižiurėjo di-
džiu susigriaudinimu žmogaus, kuris be apsiblausimo,
tvirtomis akimis geidė ją gelbėti; bet priešingai jo pas-
tangoms ji suslido žemyn, kruvoj ant jo kojų – be jo-
kios pagelbos. Per jo vyrišką veidą perbėgo blanku-
mas, ir jo veidas pasidarė lyg pelenuotas – gilus. Bet
jis nedrebėjo! Jis stovėjo kaip Herkulio stovyla!

(T. b.)

Iš Moksleivijos Gyvenimo.

CHICAGO, ILL.

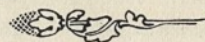
Šiame mieste randasi kelios dešimtys tukstančių lietuvių visokio amžiaus, taigi tame tarpe ir jaunuomenės nemažas burys yra, kas jau pats per save liudija, buvimą mažesnio ar didesnio skaitliaus moksleivijos. Tačiau ir bus neprošali pakalbėjus šį tą apie ją. Iš pirmo žvilgio dažnas pamąstytų, juog tokioje didelėje lietuvių kolonijoje turėtų būti apščiai moksleivių, bet ištikrogi biskį kitaip randasi, nes šiame gludi tulos priežastis. Nors čia randasi įvairiausios mokyklos prirengiančios jaunuomenę prie visokių gyvenimo reikalavimų, vienok mokestis už mokslą yra gana augšta, ir poto pragyvenimas brangus, dėlko dauguma važiuoja į kitų miestų mokyklas, paveizdan Valparaiso universitatę, kur tas pats mokslas yra lengviau prieinamas iš finansinės pusės, o pragyvenimas netik pigesnis, bet ir pati apystova tarsi tyčia moksleivijai parengta — miestelis mažutis, oras visuomet tyras, niekas netrukdo savo dvasiškas pajiegas lavinti. Dėlto dauguma trokštančių mokslą ir plaukia ten. Antra gi priežastis neskaitlingumo moksleivijos šičia, tai pininginis klausimas, kuris dideliu nuošimėiui geidžiančių įgyti mokslą, tą negęstančią švietyklą, kaipo neatbutiniausią pagelbą parankiausiam gyvenimu, tvirtai laiko uždaręs šių šventnamių-mokyklų duris. Tą kiekvienas gerai atjaučia, kuris tik yra priverstas mokyti, kad suvedus galą su galu. Nežiurint į visas kliutis, tarpe Chicagos lietuvių visgi maišosi burelis moksleivių.

Susitvėrus L. M. A. S. išdygo pirma kuopa šios organizacijos. Dabar prie I kp. priklauso 19 moksleivių, iš kurių yra šešios merginos. Tas nereškia, kad tik tiek tėra moksleivių čia, nes daugel ypatingai pažįstu, kurie sau pavieniai gyvena, tai dėlei aplinkybių negalėdami būti nariais. Tai kiti iš savo ypatingo persitikinimo veđa individualiai—vienuolinį existavimą, nepermatydami naudos bendro su savo moksleiviais — draugais gyvavimo. Ši kuopa laiko savo mėnesinius susisirinkimus, kame apkalba kaip bėgančius, taip ir ateitinus reikalus. Pirmiaus susirinkimuose tebuvo apkalbami įvairūs dalykai, ir pasibaigus jau turėdavo visokias linksminas žaismes arba šiaip jau dailiai pasišnekučiavus išsiskirstydavo; dabar gi pradžioje kiekvieno susirinkimo bus laikomas trumpas programos susidedas iš neilgų paskaitų, kalbų, deklamacijų ir t.t., kas kaip pačius susirinkimus daro žingėdesniais taip ir duoda progą lavintis praktiškai pavartoti savo žinojimą. Ant ras vertinas paminėjimo dalykas, tai įkurimas "Jaunimo Sapnų Fondo", kurio tikslui buvo surengtas vakarėlis davęs šiam fondui pelno 27 dolerius su centais. Labai butų geistina, kad moksleiviai ir kituose miestuose pasistengtų fondą didinti. Abelnai imant šis burelis moksleivių kad ir nedidelis, bet turi gyvą veiklą, nes dažnai galima patėmyti tai laikant prelekeijas

ar tai prakalbas arba šiaip jau pasitaikius progai parodo gyvumą. Taipgi reikia pasakyti, kad ir moksleivės noriai apsiima veikti kur tik jų spėkoms kas prieinama ir visuomet stengiasi atlikti kuogeriausiai, kas pagimdo lenktiniavimą tarpe merginų ir vaikinų moksleivių, kuris yra didžiai naudingas lavinimuisi. Galima neabejotinai tikėtis, kad pabaigę mokslus iš šios grupos nesėdės rankas sudėję, bet stengsis buti naudingais visuomenei, tai yra tikra priedermė atlikti savo pašaukimo priedermę.

Kitą kartą pakalbėsime plačiaus apie Chicagos moksleiviją paimdami statistiškai.

S. Tauras.

Prof. S. Jurjevič.

Naujametinė Naktis.

Vertė KAZYS BARONAS.

(Žiur. „L. M.“ N35).

Širdis mirstančiojo susispaudė iš skausmo.

— Mirtie, — pasakė jis, — aš negaliu atrast šviesių atsiminimų nuo kudikystės iki senatvės. Pas mane nieko nėra praecityj, ir nejaugi taip bus ir visada ir nebus laimingųjų nors ir toli... toli?..

VII.

Sniegas perstojo krist. Tamsa išsisklaidė ir persimainė į malonią minkštą šviesą. Senis pamatė save ruimingam augštam kambaryj, kedėje, netoli didelio langa, per kurį matėsi augšti, apdengti sniegu, medžiai. Netoliesa jo keli žmonės, seni ir jauni, žydėjusieji sveikata ir spėka; iš jų veidų buvo matytis, kad jie užganėdinti ir laimingi. Senis jautė, kad jis apsuptas draugais, kurie ant jo žiuri su meile ir sąjausmu.

— Nuo to laiko, kaip pasaulyje nėra skurdo, — tarė vienas iš draugų, — mes kiekvieną dieną ką nors iškovojam dėl gyvenimo ir laimės. Nei viena diena nepraeina veltui. Tarp darbo ir užsiganėdinimo mūsų spėkos išsiesemia iki dugno — mirtis tapo miegu išsinesiojusio kuno; mes nueiname į amžiną atsilsį prisisotinę gyvenimo linksmybe, bet nenuvargę nuo jo, ir mes žinom, kad užtekanti saulė vėl apšvies žemę dėl drąsaus ir šviesaus gyvenimo ir laimės, — ir kad nuėjusieji įnešė ir paėmė savo dalį pilnai.

Senis šypsodamasis skendo į priešmirtinį snaudulį ir greičiaus jautė negu matė pirmuosius saulės spindulius. Mirtis rodė jam ne atkariu skeletu, bet puikiu jaunikaičiu, rimtu ir liudnu; ji užspaudė jam akis. Viskas buvo pabaigta.

Saulė užtekėjo. Atėjo šaltas rytas; medžiai ir antkapijai apšėikšnėję sniegu, žėrėjo visokeriopų varšų ugnimis. Tolyje girdėjosi varpo gaudimas ir triukšmas didelio miesto. Ant kapų ir sustingusio elgetos lavono viešpatavo iškilminga, nesudrumščiamą tyla.